

Komentatorske strategije zaokupljanja pažnje publike prijenosa sportskih natjecanja

Lukas, Bruno

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:477214>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-11**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Bruno Lukas

KOMENTATORSKE STRATEGIJE
ZAOKUPLJANJA PAŽNJE PUBLIKE
PRIJENOSA SPORTSKIH
NATJECANJA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

KOMENTATORSKE STRATEGIJE
ZAOKUPLJANJA PAŽNJE PUBLIKE
PRIJENOSA SPORTSKIH
NATJECANJA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: dr. sc. Marin Galić

Student: Bruno Lukas

Zagreb, kolovoz 2022.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad „Strategije privlačenja pažnje sportskih komentatora tijekom prijenosa“, koji sam predao na ocjenu mentoru dr. sc. Marinu Galiću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. *Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.*

Bruno Lukas

Popis ilustracija

POPIS GRAFOVA:

<i>Graf 1: Stručna sprema</i>	<i>29</i>
<i>Graf 2: Što najviše primijetite prilikom komentiranja sportskih događaja?.....</i>	<i>29</i>
<i>Graf 3: Što vam je najbitnije kod sportskih komentatora?.....</i>	<i>30</i>
<i>Graf 4: U kojem je sportu po vašem mišljenju sportski komentator najvažniji?.....</i>	<i>31</i>
<i>Graf 5: Je li vam bitnije slušati pripremljenog komentatora tijekom nezanimljive utakmice ili slabije pripremljenog komentatora tijekom napete utakmice?.....</i>	<i>31</i>
<i>Graf 6: Preferirate li komentatora koji tijekom prijenosa govori više ili manje?.....</i>	<i>31</i>
<i>Graf 7: Smatrate li da su sportski komentatori bili prepoznatljivi prije dvadesetak godina?.....</i>	<i>33</i>
<i>Graf 8: Smatrate li da su današnji sportski komentatori bolji nego prije 20-30 godina?.....</i>	<i>33</i>
<i>Graf 9: Ako imate pristup specijaliziranim sportskim kanalima, navedite kojima točno</i>	<i>33</i>

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Razvoj igre u sport te povezanost sporta s publikom	3
3. Uloga i zadaće sportskog komentatora.....	11
4. Povijest komentiranja i poznati primjeri privlačenja pažnje	17
5. Metodologija	26
6. Rezultati istraživanja	29
7. Analiza i rasprava.....	35
8. Zaključak.....	37
9. Literatura	38
10. Sažetak / Summary.....	40
11. Anketna pitanja.....	42

1. Uvod

Sport i natjecanja dio su ljudskih života još od najranijih dostupnih zapisa. Pojavom tradicionalnih medija, radija i televizije, a pogotovo novih medija koji pružaju golemu količinu podataka, sportska su natjecanja, uz pomoć komentatora, dopirala do velikog broja ljudi (Ding, 2020: 11). Sportski komentator u tom odnosu postaje neizostavna figura bez koje bi danas svaki sportski prijenos gubio na važnosti. Ponekad komentatori dosegnu i mitski status zbog ponašanja ili govora koji su ostali zapamćeni. Tako se tijekom Svjetskog nogometnog prvenstva u Rusiji 2018. godine, na kojem je hrvatska reprezentacija došla do finala, uz nastupe igrača i sjajnu podršku navijača, jednako – ako ne i više – pamti Drago Ćosić koji je komentirao sve utakmice za Hrvatsku radioteleviziju. Ovaj će rad dati opširniju sliku povezanosti sporta, a pogotovo nogometa kao jednog od najpopularnijih sportova u Hrvatskoj, s identitetom osoba koje ga prate. Osim što je učinkovit način ublažavanja mentalnog stresa u kojem mnogi uživaju, sport je također i oblik zbližavanja i komuniciranja (Ding, 2020: 10)

Sport može postati simbolom otpora nekog naroda, poput hrvatske nogometne reprezentacije tijekom Domovinskog rata ili jedinstva i potpore nacionalnim manjinama koje imaju zajednički cilj, poput Hajduka na početku prošlog stoljeća (Lalić, 2018). Naravno, nisu svi primjeri povezanosti sporta i publike dobri, a jedan od primjera su Olimpijske igre 1936. godine, na kojima se aktivno diskriminiralo protiv židovske populacije (Britannica.com, 2022), te primjer izraelskog kluba Beitar čiji navijači sebe opisuju kao rasiste i ekstremno su desno orijentirani, a okupljaju se i nalaze sebi slične na utakmicama tog kluba (Bbc.com, 2019).

Nadalje, opisuju se uloga i glavne zadaće sportskih komentatora te njihov pristup različitim sportovima, neobičnim događajima ili slučajevima prirodnih katastrofi. Osim toga, pomoću poznatih primjera komentatora kroz povijest daje se uvid u različite strategije privlačenja pažnje koji su oni, namjerno ili nesvjesno, koristili s velikim uspjehom. Od nekontroliranih uzvika do pažljivo biranih stanki i opisa, komentatori su oduvijek na neki način privlačili pažnju publike i, uz spoj sjajnih sportskih predstava, ostali zapamćeni i parafrazirani do danas.

Radi što boljeg uvida u strategije, obrasce i forme kojima komentatori privlače pažnju gledatelja tijekom prijenosa dan je literaturni pregled i opisane ankete u kojima su sudjelovali sportski akteri i komentatori. Cilj istraživanja jest ispitati jesu li specijalizirani sportski kanali narušili kvalitetu komentiranja te je li publika sklonija modernijim ili starijim komentatorima.

Glavna hipoteza ovog rada tvrdi da hrvatski sportski komentatori pomoću specifičnih oblika privlačenja pažnje mogu znatno pridonijeti interesu praćenja sportskog događaja putem televizijskog prijenosa. Točnije, strategije poput točnih i detaljnih informacija o igračima i akterima, pravovremenih opisa te posebnih rečenica i usklika i slično, privlače pažnju publike koja tako više uživa u prijenosu. Također, u nastavku uvoda postavljena su istraživačka pitanja kao okosnica istraživanja. Kroz primjenu metode anketnog ispitivanja i kvantitativnog načina prikupljanja podataka, hipoteze su potvrđene ili odbačene, a dobiveni su i odgovori na istraživačka pitanja.

Istraživačka pitanja:

1. Koju strategiju privlačenja pažnje sportski komentatori najčešće koriste?
2. Koje su karakteristike privlačenja pažnje u različitim sportovima i u čemu se razlikuju?
3. Koliko na obrazac pažnje utječe sportski komentator, a koliko sport koji se komentira?

Mali broj akademskih radova o ovoj temi svjedoči o njezinoj nedovoljnoj istraženosti u Hrvatskoj. No mora se imati na umu da je znanje o obrascima privlačenja pažnje od iznimne važnosti za sve sportske novinare i one koji to žele postati, jer gledateljima i slušateljima mogu pružiti bolji doživljaj sporta i sportskih događanja koja se prate.

2. Razvoj igre u sport te povezanost sporta s publikom

Prije nego li je uopće postojao „zanat“ sportskog komentatora, sport je oduvijek mamio pažnju velikog broja publike. Ona se kroz njega osjećala povezano s okolinom, širom zajednicom ili klubom. Gledajući sportaše koji postižu mnogima nedostižne uspjehe, osjećamo se ispunjeno i uzvišeno. Ipak, sport kakvoga poznajemo danas, mijenjao se i tražio svoj oblik kroz povijest. Prije sportskih pravilnika i multi milijunskih ugovora za najbolje sportaše, postojala je samo obična igra i natjecanje.

Ljudi su oduvijek imali želju za rasonodom, pokušavajući pobjeći od svakodnevnog života i uživati u slobodnim aktivnostima. Igra je bez materijalnog interesa, odvija se po pravilima u ograničenom prostoru i vremenu. Ona je sama sebi cilj, a prati je istodobno i puno napetosti i puno radosti, po čemu se razlikuje od svakodnevnog života. Igra se događa na točno određenom mjestu (borilište, bazen, stadion...), u vremenu koje je unaprijed dogovoreno i jasno svima koji sudjeluju u natjecanju. Naglasak nije na stjecanju bogatstva već je riječ o jednostavnoj prilici za trošenje vremena, energije i pokazivanje vještine unutar prostora gdje se poštuju unaprijed dogovorena i jasna pravila. Drugim riječima, igra je slobodna, izdvojena, neizvjesna, neproduktivna, fiktivna i propisana (Caillois, 1965: 33-41).

Upravo je pomoću tih krucijalnih temelja sportu omogućeno da zauzme gotovo svaki kutak planeta. Zbog navedenih razloga, ali i drugih, mnogi će svoje slobodno vrijeme iskoristiti kako bi pratili neki klub ili reprezentaciju do koje im je stalo. Ipak, postoje razni oblici i načini igre. Neke se mogu igrati same, a neke u društvu ili protiv nekoga. Roger Caillois (1965) zato razlikuje četiri glavne kategorije igre i daje im specifične nazive. *Agon* je natjecanje slično jakih protivnika u okolnostima koje su jednake za obje strane, u kojem je osnovni princip izjednačavanje izgleda kako bi se stvorilo rivalstvo. Tako igrači dobivaju veliku želju i motiv da se baš njega proglasi pobjednikom, a najbolji primjer takve kategorije je nogomet. Nešto posve suprotno je *alea*, točnije igre zasnovane na sreći i odlukama koje su izvan utjecaja igrača. On je u takvim igrama pasivan i njegove odluke ne dolaze do izražaja kod finalnog ishoda. Takve igre negiraju rad ili trening jer je u pitanju samo puka sreća. Dodatno, *agon* može biti predmet *alee* u obliku klađenja na utakmice (Caillois, 1965: 44-50).

Druge dvije kategorije su *mimicry* i *ilinx*. Potonja ima za cilj izazivanje vrtoglavice, buđenje adrenalina i narušavanje stabilnosti percepcije. Broj i popularnost zabavnih parkova koji sadrže ogromne sprave – koje nam pomažu upravo u tome da iz sebe izbacimo vrisak,

osjetimo vrtoglavicu i izađemo potpuno blijedi – govore u prilog tome da je ova klasifikacija prisutna (i poprilično isplativa) u modernom svijetu. *Ilinx* također prepoznajemo u dječjim igrama poput spuštanja niz tobogan i lovljenja po dvorištu, kao i kod nešto kompliciranijih igara poput *bungee-jumpinga*, skijanja i spomenutih zabavnih parkova. Kategorija *mimicry* već nam svojim imenom daje do znanja da je riječ o igrama mimikrije. Točnije, to je bijeg od stvarnosti pretvaranjem da smo netko ili nešto drugo, uz prihvaćanje iluzije zatvorenog svijeta. U takvim igrama nema jasnih pravila već se privremeno odbacuje vlastita osobnost kako bi se oponašalo drugog. Jedino pravilo koje se kod takvih igara, poput igranja gusara ili glume u kazalištu, mora poštivati jest to da se gledatelji zadive i predaju iluziji (Caillois, 1965: 50-58).

Igra je oduvijek imala određena pravila pomoću kojih se institucionalizirala. Pravila omogućuju okvire i limite koji se moraju poštivati, ne samo od strane sudionika, već i od strane publike. Iako je igra namijenjena svima, bez obzira na godine ili pozadinu, one su ipak kroz povijest bile isključive i izvan dosega za neke slojeve društva. Najstarije organizirane igre, one s prefiksom Olimpijske, na početku su bile dosta rigorozne u odnosu na današnja, moderna sportska natjecanja.

U vrijeme održavanja prvih Olimpijskih igara u Grčkoj 776. godine prije nove ere, samo su pripadnici određenih društvenih slojeva imali pristup njima. Natjecali su se isključivo grčki muškarci, a političarima i državnim osobama mjesto na tribinama bilo je zajamčeno. Naravno, i danas je sudjelovanje na Igrama nedostižan san za mnoge sportaše, ali je zato pristup publici otvoreniji nego ikad, putem društvenih mreža i televizijskih prijenosa. Igre i gotovo sve vezano uz njih mijenjalo se kroz godine, od glavne nagrade koja je u vrijeme antičke Grčke bio maslinov vijenac, preko dopuštanja natjecanja svim nacionalnostima, sve do posebnih stadiona na kojima su se Igre održavale (Nikpalj, 1976: 93-97).

U tom se primjeru može vidjeti da igra svoj puni potencijal ipak dostiže tek kada uspije zainteresirati veći broj ljudi. Točnije, obožavatelji istih igara, igrački ili zanimanja okupljaju se na istom mjestu kako bi pratili ono što ih zanima i sudjelovali u tim događanjima. Dodamo li tome i želju za natjecanjem, dobivamo pravila koja svi prihvaćaju. Pomoću igre zadovoljavamo nagone za druženjem i sudjelovanjem u nečemu većem od nas, ali opet održavamo i usamljenički kaos koji nas tjera da se istaknemo od drugih (Caillois, 1965: 70-74). Dakle, elementi kojih nekada nismo niti svjesni, utječu na našu želju za igrom. S vremenom se pojavljuje sve više različitih pravila igre, dovodeći tako do novih disciplina koje se šire i stvaraju nova pravila ili uvjete. Tim procesom koji počinje običnom igrom nastaje sport.

Ipak, sport je teško precizno definirati zbog složenosti i nekoherentnosti pojma uz koji se vežu brojne nedoumice. Ono što svakako može pomoći u određivanju sporta, pogotovo modernog sporta koji uobičajeno smatramo pod tim pojmom, jest isticanje bitnih karakteristika koje sport posjeduje. Prvo ključno obilježje je ono iz čega sport nastaje – igra. Sport jednostavno ne može postojati bez igre, a sudionici sporta moraju se osjećati slobodno i uživati u vremenu za koje znaju da nije poput ostalog, uz koje nije vezan materijalni dobitak već ushićenje zbog pobjede. U smislu igre, sport je prevladavanje prepreka uz točno određena pravila, u poznatom vremenu i prostoru. Dakle, sport i igra dijele mnoge odrednice.

Drugo ključno obilježje sporta je borba koja je uvijek povezana s igrom. U modernom, kapitalističkom svijetu borba je još i više naglašena, sve više političkih aktera misli da je ona imperativ. Može biti nužna za napredak u karijeri, pobjeđivanje na izborima ili dobivanje materijalnih nagrada. Mediji i političari koriste izjave prigodne za sportske terene, poput „Borili smo se do zadnjeg trenutka“, kako bi ostavili dojam da su oni osobno zaista bili na terenu ili u ringu (Lalić, 2018: 50-52).

Treća karakteristika modernog sporta je njegova strukturiranost i organiziranost. U modernom sportu, pogotovo onom vrhunskom, izuzetno je važna kvalitetna organizacija koja osigurava da su svi akteri i dijelovi međusobno povezani unutar jedne cjeline. Takva organizacija podrazumijeva određena pravila i poštivanje istih, racionalnost te vještine koje su često povezane s onima koji drže moć. Osim toga, sport čine i njegovi sudionici: igrači, posrednici, mediji i publika. Igrači se sportom bave iz različitih razloga, radi užitka u igri i pobjeđivanju ili dobitka materijalnih nagrada i postizanja slave. Posrednike čine svi asocirani s igračima, poput trenera, fizioterapeuta, sponzora, sudaca i organizatora. Mediji mogu biti usko sportski ili oni koji o sportu izvještavaju uz brojne druge teme i zbivanja. Publika se dijeli na dva dijela: ona koja je neposredno na stadionima i drugim sportskim objektima, prateći uživo neki događaj, i ona koja aktivno i na različite emocionalne načine – navijanjem, pjevanjem, skandiranjem i skakanjem – pokazuje vezanost uz klub za koji navija i druge sudionike sportskog natjecanja. Sport se, dakle, može grubo definirati kao „kompleksni skup strukturiranih izvorno igračkih aktivnosti koje su određene borbom, u koje se izravno uključuju igrači i za koje su vezani pripadnici publike, različiti posrednici, mediji i drugi akteri“ (Lalić, 2018: 52-54).

Sport, a pogotovo nogomet kao njegov daleko najpopularniji oblik s planetarno poznatim igračima i sudionicima, može postati simbol nečega mnogo većeg i važnijeg. Može postati

dijelom kulture i navijačima biti važan, ako ne i važniji, kao vlastita obitelj (Lalić, 2018: 54-62). Ipak, uz taj sport u kojem sudjeluju 22 igrača oduvijek se najviše vežu nacionalni ponos i isticanje različitosti.

Nacionalni identitet u sportu najveći je tržišni proizvod, što je vidljivo još od prvih organiziranih nogometnih utakmica na Britanskom otočju potkraj devetnaestog stoljeća, kada su prijateljski susreti između Škotske i Engleske ili Irske i Walesa bili nešto posve uobičajeno. Sve te momčadi imale su različite zastave, grbove i boje na dresu, iako su te zemlje zapravo dio Ujedinjenog Kraljevstva. Utakmice i natjecanja između tih reprezentacija, odnosno država, bile su prirodni odraz razlika nacionalnih identiteta koje su ljudi osjećali tada, prije više od sto pedeset godina. Jedinstvena „britanska“ momčad postoji jedino zbog zahtjeva određenih organizacija, poput Olimpijskih igara, koje inzistiraju da u njihovim natjecanjima sudjeluju samo nacionalne države. S druge strane, tijekom dvadesetog stoljeća, bez problema su se natjecale sportske ekipe Sovjetskog Saveza, koji se sastojao od petnaest republika ili primjerice Jugoslavije sa šest republika, dok je Britanija imala pet različitih reprezentacija koje su igrale neovisno jedna o drugoj. Upravo se na tom području, geografskom i sportskom, nacionalni ponos pomiješao s najpopularnijim sportom, nogometom, koji je svoja pravila i profesionalni oblik dobio upravo na otoku (Allison, 2000: 345-346).

U današnjem svijetu, u kojem i dalje postoje nacionalna rivalstva, te su granice između nekih država pune vojnika i razne ratne opreme koja sprečava neautoriziran prelazak. Ipak, problemi se ne rješavaju nasiljem i oružjem kao prije. Upravo sport nudi odgovore na želju za postojanjem u okruženju gdje moćniji još uvijek upravljaju odnosima. Osim toga, sport je postao bitnim elementom i odrazom dosega jedne države. Kroz njega se mogu plasirati različite ideje i propagande, nešto što smo više puta vidjeli kroz povijest (Boniface, 2002: 7-8).

Nacionalni ponos i želja za dokazivanjem moći oduvijek su bili usko vezani uz najdugovječnije sportsko natjecanje na svijetu – Olimpijske igre. Internacionalnost i raznolikost zapravo su sastavni dio igara, od samog otvaranja i predstavljanja sportaša koji nose svoja nacionalna obilježja i zastave, do slušanja himne pobjednika svakog natjecanja te brojanja i ekstenzivnog praćenja broja osvojenih medalja po državama (Allison, 2000: 346).

Mnogi politički lideri u sportu vide sjajan i vrlo efektan način manipuliranja velikim brojem ljudi. Osim toga, zemlja koja organizira Igre koristi ih kao prikaz svog jedinstvenog identiteta. Najbolji, odnosno najgori primjer toga su Olimpijske igre u Berlinu 1936. godine, koje su održane u napetoj i politički nabijenoj atmosferi. Nacistička partija koja je došla na vlast

u Njemačkoj tri godine ranije iskoristila je te Igre kao najizraženiji oblik propagande u modernoj povijesti. Iako su prije početka Igara njemačke vlasti uvjeravale Olimpijski odbor da neće diskriminirati židovske atletičare, u njemačkoj se momčadi natjecao samo jedan sportaš židovskog podrijetla. Nadalje, nacistički simboli bili su prisutni na stadionu i oko njega, a danas zabranjeni pozdrav podizanjem ispružene desne ruke koristio se kao standardni pozdrav sportaša koji su tako pozdravljali publiku, i obratno. Unatoč tomu, čak 49 zemalja svejedno je došlo na Igre i natjecalo se. To su ujedno bile i prve Igre prikazane na televiziji diljem svijeta (Britannica.com, 2022).

Najpopularnije sportsko natjecanje tada je bilo najveće oružje propagande nacističke stranke koja je, kroz Olimpijske igre, željela povećati svoju popularnost. Danas, naravno, pamtimo priče o Jesseju Owensu, Afroamerikancu koji je osvojio četiri zlatne medalje u atletici i uzdrmao uvjerenja koja su neki njemački stanovnici imali o ljudima tamnije boje kože. Ipak, Igre i dobri nastupi brojnih njemačkih atleta dodatno su učvrstili nacistička stajališta i povećali identifikaciju njihovih simpatizera koji su u tim natjecateljima vidjeli idealnu verziju sebe, odnosno, identificirali se s određenom grupom ljudi (Britannica.com, 2022).

Klupski se nogomet danas intenzivno prati i privlači gledatelje diljem svijeta. Nastupi reprezentacija donekle su izgubili na popularnosti. Iako je taj nogomet i dalje utjecajan i praćen, ne može se mjeriti s klupskim natjecanjima. Novi turniri, poput Lige nacija koja je zamijenila gotovo sve prijateljske susrete međunarodnih ekipa, pokušaj je vraćanja određenog dijela publike koja se fokusira na klupski nogomet. Danas navijači često imaju dva ili više klubova koje prate. Prednost koju klubovi imaju u odnosu na reprezentacije država jest činjenica da za klubove može navijati apsolutno bilo tko, dok su navijači reprezentacija najčešće državljani te zemlje. Tako je primjerice moguće da engleski gigant Manchester United privlači navijače iz Manchesteru i Londona, ali i iz Tokyja i New Yorka.

Takve situacije, kad za isti klub navija veliki broj ljudi iz različitih regija, donose zanimljive primjere. U Hrvatskoj je tako početkom devedesetih godina prošlog stoljeća nastala velika priča oko mijenjanja imena zagrebačkog Dinama, prvo u HAŠK Građanski, a potom u Croatiju, po želji tadašnjeg predsjednika Franje Tuđmana. Prva promjena došla je kao pokušaj brisanja komunističkih obilježja i naslijeđa tog režima (hrvatski Dinamo nazvan po onom moskovskom zbog prijateljskih odnosa sa Sovjetskim Savezom). Druga, mnogo kontroverznija promjena u naziv „Croatia“ nastala je kao rezultat pokušaja da se oko jednog kluba i sporta okupljaju svi u državi. Također, jasan je bio plan prema kojem se u taj klub trebalo najviše

ulagati i promovirati ga kao vodećeg predstavnika Hrvatske na europskoj sceni (Lalić, 2018: 161-162)

Praktički je došlo do izjednačavanja imena kluba i nacije, a u nekim je prilikama to državni vrh lukavo iskoristio kako bi promovirao svoje vrijednosti i političke ideje, poput pobjede Croatije nad beogradskim Partizanom, koja se izjednačila s uspjesima hrvatske vlade u pregovorima sa Srbijom. Mnogi navijači i pratitelji tog kluba silovito su se protivili tom potezu, smatrajući da promjena imena kluba zakida navijače osnovnih oznaka i odrednica njihova navijačkog identiteta. Ime Dinamo i simboli koji se vežu uz njega zaštitno su lice Zagreba i okolice. Osim toga, nisu se samo zagrebačke navijačke skupine bunile protiv toga, već i ostale skupine, iz cijele države, poput navijača Rijeke, Osijeka i splitskog Hajduka koji su smatrali da ime Croatia sa sobom nosi i negativne konotacije. Smatrali su da će taj klub biti privilegirani zbog svog novog imena i time najviše nacionalno obilježen. Nakon dugotrajnih pritisaka od strane navijačkih skupina, i uz pomoć brojnih civilnih aktera, medija i građana, ime Dinamo konačno je vraćeno, ali tek nakon Tuđmanove smrti i poraza njegove političke stranke na parlamentarnim izborima 2000. godine (Lalić, 2018: 162-163).

Osim toga, mnogi će i danas reći da je Domovinski rat počeo upravo na Dinamovom terenu, kada su „zagrebački plavi“ odmjerili snage sa Crvenom Zvezdom 13. svibnja 1990. godine. Iako su prvi oružani sukobi počeli manje od godinu dana nakon te povijesne utakmice, ona je ostala zapamćena kao eskalator svih tenzija koje su u to vrijeme bile prisutne, i kao dodatni dokaz da dva najveća naroda bivše države više ne mogu biti zajedno niti na utakmici. U velikim neredima i tučnjavi zagrebačke policije, navijačkih skupina i čelnika klubova, došlo je i do poznatog okršaja između „milicionera“ i igrača Dinama, Zvone Bobana (Lalić, 2018: 163-165).

Ipak, nije samo zagrebački Dinamo bio simbol otpora u Hrvatskoj. Splitski Hajduk svoje početke ima u snažno izraženom nezadovoljstvu političkim ustrojstvom i učinkom tadašnje Habsburške Monarhije. Sama riječ „hajduk“ izabrana je zbog svog značenja na turskom jeziku – „odmetnik“. Točnije, time se svima željelo dati do znanja da se otvoreno bune protiv Osmanlijskog Carstva i Turaka koji su harali našim prostorima (Lalić, 2018: 113-114). Klub se tako oduvijek povezuje s politikom i buntovništvom, što je vidljivo i danas. Prva utakmica koju je taj čuveni splitski klub odigrao bila je protiv talijanskog Calcio Spalate u kojoj su „bijeli“ pobijedili s čak 9 : 0 i tako oduševili svoje navijače, ne samo zbog uvjerljive pobjede, već i zbog političkih razloga. Naime, pristaše Hrvatskog narodnog pokreta u Splitu tada su se izrazito

protivili zahtjevima za autonomijom i samostalnosti koje su izražavali neki njihovi talijanski sugrađani, što je jasan pokazatelj da su navijači i sam klub oduvijek vezani uz političke pokrete (Lalić, 2018: 113-116).

Navijati za jedan ili drugi klub ne znači pratiti samo njihove nogometne uspjehe. Navijanje je postalo nešto mnogo veće, fenomen koji nadilazi terene i sportove. U primjeru Dinama i Hajduka, ali i u prethodno navedenim primjerima, najbolje vidimo koliku ulogu u sportu ima nacionalizam. Klubovi oko sebe okupljaju ljude razne dobi, s određenim uvjerenjima i stavovima, ljude koji se ujedinjuju oko zajedničkog cilja ili ideja koje ti klubovi predstavljaju i obećavaju. Iako je većina ovih primjera pozitivne prirode, postoje i oni koji su sve, samo ne pozitivni.

Jedan od najradikalnijih primjera zasigurno je priča o izraelskom nogometnom klubu Beitar Jerusalem. Naime, jedan od najjačih klubova u izraelskom nogometu poznat je upravo po svojim rasističkim, antiarapskim i ultradesno orijentiranim navijačima. Sebe nazivaju „La Familia“ i ponose se što za njihov klub nikada nisu igrali igrači koji nisu svijetle puti i koji su muslimanske vjeroispovijesti. Kada je 2013. godine njihova omiljena sportska franšiza objavila dva nova pojačanja, bojkotirali su utakmice i dolazili protestirati na treninge. U pitanju su bili igrači Gabriel Kadiev i Zaur Sadayev, čečenski muslimanski dvojac, nešto što je bilo apsolutno neprihvatljivo za ultraše. Osim javnog neslaganja s transferima, navijači su otišli korak dalje te zapalili klupske urede. Kada je Sadayev zabio svoj prvi ligaški gol, neki navijači Beitar Jerusalema su se, umjesto skakanja i oduševljenja, okrenuli i napustili tribine. Dvojac je kombinirano odigrao ukupno osam susreta, a poslije su javno govorili o strahovanju za svoje živote dok su nastupali za taj klub (Bbc.com, 2019).

U tom ekstremnom primjeru vidimo kako grupa navijača odbija navijati za vlastite igrače koji im donose golove ili pobjedu, samo zato što su drukčiji od njih. Sport i nogometne utakmice mogu biti mjesto okupljanja, slavlja i radosti, ali jednako tako mogu biti mjesto mržnje, predrasude i rasizma. Češći su pozitivni primjeri, ali ne treba zaobilaziti ni one negativne. Danas navijači ne prate samo sportske rezultate svojih klubova, već imaju i vlastiti stav o određenim problemima koje, u nekim slučajevima, muče ili zanimaju druge navijače.

Moderni navijači nemaju problema oko nalaženja kluba ili organizacije koje smatraju vrijednim sportskog navijanja. U današnjem svijetu, gdje gotovo svaka osoba ima pristup gotovo svakoj utakmici diljem planeta, mnogo ljudi dolazi u kontakt sa sportom integrira se kroz njega. Ipak, ne tako davno situacija je bila drukčija jer sport nije imao takvu ulogu kao

danas. U popularizaciji sporta najveću su ulogu imali mediji, točnije radio i televizija u prošlom i internet u ovom stoljeću. Radio, kao prvi globalno rašireni medij, vladao je scenom elektroničkih medija pedesetih godina dvadesetog stoljeća. Prvi komentatorski prijenos dogodio se upravo preko tog medija. Bila je to borba između Johnnija Raya i Johnnija Dundeeja 1921. godine (Schiavello, 2021: 13).

Razvojem televizije, a pogotovo kad su se počeli proizvoditi televizori u boji, sport je dobio na popularnosti. Odjednom publika nije morala ovisiti samo o opisima komentatora, već je mogla i sama vidjeti što se događa na terenu ili u ringu i areni. Tijekom godina elektronički su mediji sve više utjecali na sport, pa je učestalim televizijskim prikazivanjem određenog sporta rasla i njegova popularnost među publikom koja se sve više zanimala za njega. Time se povećava i gledanost, odnosno popularnost medijskog kanala preko kojeg se sport prati. To je začarani krug uzajamnog odnosa medija i sporta jer jedan drugome dižu popularnost. Elektronički mediji omogućuju popularizaciju sporta i tako osiguravaju njegovu kvalitetu, korist u društvu i zajednici te naravno financijsku dobit. S druge strane, sport medijima konstanto dovodi novu, teško dostupnu publiku. Nadalje, sportski savezi i organizacije prepoznali su kako elektronički mediji mogu stvoriti jasniju sliku o sportu, iako su u početku bili striktno protiv medija zbog bojazni od oduzimanja prihoda. Danas se prepoznaju i brojne ostale prednosti medijske popularnosti sporta, poput izjednačavanja sportašica i sportaša, povećanja zarade i stvaranja uvjeta za stipendiranje mladih igrača te veće mentalne discipline igrača zbog eksponiranosti i navijača koji ih smatraju herojima (Bartoš, 2012: 158-164).

Moderan sport, koji su popularizirali mediji zbog koristi i potencijala, ima ključnu ulogu u stvaranju medijskog sadržaja. Sport je tako poprimio ekonomske i političke karakteristike. Preko medija, sport je dostupan u raznim oblicima – sažetci i rezultati, komentari i izvještaji – koji su prisutni na svim medijima, od novina do interneta. Publika tako može dobiti dojam o nekom susretu, borbi ili utakmici, bez fizičke prisutnosti. Na dojam o određenom sportu u medijima utječe nekoliko faktora, poput boje, kutova snimanja ili statistike koja se pojavljuje na ekranu. Ipak, vjerojatno najveći dojam tijekom sportskog prijenosa ostavlja novinar, odnosno komentator (Bartoš, 2012: 162).

3. Uloga i zadaće sportskog komentatora

Komentator nije samo osoba koja će uskliknuti „Gol!“ kada lopta uđe u mrežu. On svojim znanjem o sportu i određenim strategijama privlači ali i, što je još važnije, zadržava pažnju gledatelja. Kada se govori o važnosti sportskog komentiranja i strategijama privlačenja pažnje, važno je istaknuti činjenicu da slušatelji i gledatelji rijetko kada imaju priliku izabrati komentatora kojeg žele slušati. Osobu koja dobije priliku komentirati nije izabrala publika. Komentator je odabran jer se već dokazao u prijašnjim prijenosima, na temelju iskustva i prethodnih postignuća. Upravo zato je važno da on ili ona imaju široko sportsko znanje, ugodan glas i bogat rječnik kojim će privući pažnju slušatelja i gledatelja.

Crystal i Davy u svom radu *The language of unsprited commentary*, komentar, odnosno komentiranje, definiraju kao „usmeni prikaz događaja koji se uistinu zbiva“ (1969: 125). Kada je neki prijenos na televiziji, komentator i publika gledaju isti događaj pa u tom slučaju nema smisla da komentator opisuje svaku moguću akciju i potez, već je njegova najkorisnija funkcija pridonijeti pozadinskim informacijama o igračima i akterima ili objašnjenjima akcija koje same po sebi nisu jasne (1969: 125-126). Ferguson daje još detaljniji opis komentiranja i definira ga kao usmeno izvještavanje o sportskom događaju u tijeku koji je isprepleten s komentarom u boji. Točnije, korištenje raznih stilskih figura poput elipse, inverzije i slično, kombiniranih s izvještavanjem, pravi je opis sportskog komentiranja (1983: 153-172).

Ipak, publika često ima tek osnovno znanje o ulozi komentatora i o tome na koje sve načine on može privlačiti njihovu pažnju. Mnogi tako misle da bi tijekom praćenja određenog prijenosa i oni mogli samo sjediti i opisivati događaje ili izgovarati imena igrača. To je zabluda koja je gotovo neizbježna bez detaljnijeg poznavanja procesa prije, tijekom i nakon prijenosa koje sportski komentatori moraju proći. Osim same pripreme za prijenos i apsolutne koncentracije tijekom njega, komentator također mora na neki način zadržati pažnju slušatelja i gledatelja koji imaju brojne druge opcije na svojim televizorima. U današnjem modernom sportu oko kojeg se vrte ogromne svote novca, ključni je sastojak svakog uspješnog nastupa upravo pažnja, odnosno sposobnost obraćanja pozornosti na bitne elemente svake situacije. U knjizi *Total Sportscasting: Performance, Production, and Career Development*, autora Marca Zumoffa i Maxa Negina, pobliže su objašnjene uloga i zadaće sportskih komentatora.

Gledatelji tijekom sportskih prijenosa često moraju obraćati pažnju na više stvari. Osim komentatora, postoje brojne distrakcije koje se događaju i odvlače im pozornost tijekom

prijenosa. Primjerice, zvuk i ambijent stadiona, statistike ili podaci koji su često prikazani na ekranima, a sve češća je i glazba tijekom prijenosa ili nakon pogotka. Najbolje televizijske kuće koriste komentatore u kombinaciji s izvrsnim kadrovima i zvukom s terena. Osim toga, kombinacija slike, zvuka i komentatora, s njegovim analizama igrača ili taktike, omogućuje najbolji uvid u događanja na terenu. Sve to publici daje uvid i razumijevanje događanja koja se odvijaju na njihovim malim ekranima (Zumoff i Negin, 2014: 15-17).

Sportski komentator tijekom prijenosa mora paziti na brojne stvari. Ponajprije, ako je riječ o izravnom prijenosu, on si mora osigurati dobru poziciju s koje vidi cijeli teren i gdje mu najmanje smeta sunce. Nakon pribavljanja svih potrebnih podataka, komentator ih mora složiti u formu koja se može kvalitetno koristiti tijekom prijenosa. Najčešće su to papiri i zabilješke, a sve popularniji su i tableti i prijenosna računala koja se koriste tijekom komentiranja. Ne smije se zaboraviti i važnost poretka tih podataka i njihova iznošenja publici. Ako se informacije i činjenice samo nižu od početka prijenosa, gledatelj se počne gubiti jer odjednom dobiva previše novih podataka. Zato se uvijek moraju uskladiti slikom na ekranu i pričom ili informacijom koje komentator iznosi (Zumoff i Negin, 2014: 75-76).

Prije svega, sportski komentator mora poznavati sport o kojemu govori i biti detaljno upoznat s određenim činjenicama. Mora biti sposoban opisati slijed koji je doveo do nekog trenutka i prenijeti važnost svih takvih situacija. Također, mora imati širu sliku natjecanja, sudionika i njihove povijesti. Takve pozadinske informacije su elementarne, ali ono što nije sasvim jasno je kako komentator treba koristiti sve to znanje. Postoji mišljenje da komentator većinu toga treba iznijeti na samom početku, poput enciklopedije, ali to uvod često čini teško probavljivim. Naravno, neke osnovne činjenice moraju biti navedene na početku, no zasigurno je te podatke bolje iznositi tijekom napredovanja igre, odnosno u prigodnim trenucima i na odgovarajući način tijekom stanke. Na taj način komentator nije na poziciji superiornog promatrača, već na neki način postaje dijelom onoga što se događa (Zumoff i Negin, 2014: 78).

Osim što mora imati vrhunsko znanje o sportu koji prenosi, komentator mora paziti i na način koji govori. Točnije, pravilna gramatika, kao i odlično vladanje jezikom i govorom, neizostavan je dio tog posla. Grana sportskog komentiranja jedinstvena je zbog pritiska i brzine kojom se ponekad mora govoriti bez pauze ili mogućnosti ispravka. U određenim trenucima komentator nema ni vremena svjesno razmisliti o poretku riječi koji će izgovoriti. Tijekom takvih, vremenski ograničenih trenutaka, osoba koja komentira sportski događaj mora se uzdati u svoje vladanje jezikom i žargonom sporta (Butler i dr., 2005: 121).

To je bilo od izuzetne važnosti pogotovo u početku sportskog komentiranja jer su se sportski događaji prenosili isključivo putem radija, prije pojave televizijskih prijenosa. Publika nije imala mogućnost vidjeti ono što je gledala osoba koja komentira pa se oslanjala isključivo na ono što im je komentator izravno prenosio. Oprema je tada, prije skoro sto godina, bila glomazna i komplicirana, a informacije o susretima i igračima bile su teško dostupne. Tako su mnogi komentatori morali imati veze u nekim klubovima ili sa sudionicima susreta koji bi im davali pozadinske podatke. Pojavom televizije dolazi ne samo do novih metoda prikupljanja podataka, već i do novih oblika komentiranja.

Televizijsko sportsko komentiranje može se podijeliti u dva osnovna tipa. Prvi tip je onaj koji je vezan uz događaj i sastoji se od opisa događanja tijekom njegova trajanja. To su na primjeru nogometa oni opisi koje komentator iznosi u situacijama kad je neka momčad u fazi napada, bilo preko ubačaja iz kuta ili organiziranih akcija i scenarija kada se igra preseli na sredinu terena gdje nema direktne opasnosti po gol. Kada dođe do prekida u igri, u obliku prekršaja ili slobodnog udarca, komentari u ovom tipu izvještavanja vezani su uz akciju koja je došla neposredno prije, poput opisa duela zbog kojeg je došlo do prekršaja i nagađanja o mogućnostima igre neposredno nakon prekida, primjerice koji će igrač „pucati iz slobodnjaka“. Komentator mora uklopiti informacije koje se odnose izravno na događaj koji se prenosi, ali mora prepoznati i ostale, nešto teže uočljive stvari kako bi gledatelji dobili odgovarajući okvir kroz koji će pratiti cijeli prijenos. Upravo zato postoji i drugi tip sportskog komentiranja, a koji nije vezan uz događaj i radnju utakmice. Najčešće dolazi u obliku opisa pozadinskih informacija i sažetaka. Pozadinske informacije odnose se na gotovo sve što dolazi prije, tijekom i nakon akcija, primjerice tretman igrača nakon ozljede, ponašanje publike, uvod i odjavljivanje prijenosa. Sažetak je kratki sinopsis radnje na kraju svakog poluvremena. Svaki komentator trebao bi znati koji igrači nedostaju zbog ozljeda i sličnih problema, a također i pravilno prepoznati atmosferu koja okružuje događaj i koja se mora opisati na jasan i prikladan način, ovisno o raspoloženju publike (Butler i dr., 2005: 121-122).

Komentator svaki prijenos počinje opisom scene, govoreći prije svega informacije o lokaciji prijenosa i samome događaju. Slušatelju ili gledatelju treba pomoći da se poistovjeti s lokacijom, posebice ako je riječ o poznatoj lokaciji koju će vjerojatno prepoznati. Opis se nastavlja od općeg prema specifičnom, primjerice, opisuje se vrijeme, stanje terena ili travnjaka i raspoloženje publike, uz najavu onoga što publiku čeka u nastavku. Preporučuje se da takav uvod traje otprilike dvije minute, pri čemu se na terenu ništa posebno ne događa. Do trenutka početka akcije i natjecanja, publika koja sve to prati preko malih ekrana ili nekog drugog

medija, mora imati jasnu vizualnu i emocionalnu sliku okruženja te dobiti osjećaj razmjera i važnosti susreta. Komentator se mora pozivati na generalno okruženje i na specifične pojedinosti prijenosa te ispreplitati to dvoje kako bi najbolje privukao pažnju publike. U opisivanju same radnje, komentator bi trebao paziti na tempo te kombinirati unaprijed pripremljene informacije sa spontanom vizijom i situacijom na terenu. U slučaju planiranog redoslijeda, kako se određena osoba pojavljuje u prijenosu i slično, komentator mora spomenuti odgovarajuće pozadinske informacije, naslov, relevantnu povijest i slične pojedinosti. To je lakše reći nego učiniti i zahtijeva puno vježbe, možda pomoću diktafona i ostalih pomagala (Zumoff i Negin, 2014: 79-80).

Tijek vremena komentatoru uvijek mora biti na umu. Mora pratiti koliko ima do kraja utakmice ili koliko je dug produžetak. Ipak, ne može uvijek računati na to da će radnja pratiti redoslijed kakav je on zamislio te da će sve uvijek ići istim tempom. Osoba koja obavlja taj posao mora uvijek znati da će u nekim trenucima igre biti pod većim vremenskim pritiskom, primjerice u slučaju više brzih napada ili udaraca. Komentator tada mora u stopu pratiti akciju i davati pravovremene opise, kako bi gledatelji što bolje razumjeli važnost takvih situacija. U nekim drugim fazama igre, poput dodavanja lopte na sredini igrališta bez direktne opasnosti po mrežu protivnika, komentator je pod manjim vremenskim pritiskom (Butler i dr., 2005: 122).

Tijekom tih faza može se napraviti pauza u govoru ili publiku upoznati s informacijama koje se nisu rekle na početku. Kod sporijih sportova, kao što je kriket ili golf, umjetnost je iskoristiti pauze na zanimljiv način, ne kao praznine za popunjavanje, već kao prilike za upotpunjavanje opće slike ili davanje novih informacija. Dodatno, iskusni sportski komentator može potaknuti interes publike isticanjem nekih drugih aspekata događaja. Na primjer, motoutrka može biti zanimljiva i kad je u pitanju dvoboj između četvrtog i petog mjesta ili postavljanje novog europskog ili osobnog rekorda. Sukladno tome, dugački dijelovi komentiranja zahtijevaju promjenu glasa, koliko za slušatelja tako i za komentatore, a izmjene svakih 20-30 minuta postavljene su kao norme. Ponekad komentator ne može vidjeti određeni događaj ili nije siguran što se događa, ali uvijek je najbolje izbjegavati odugovlačenje i fraze poput „mislim da je...“ ili „izgleda kao da...“ i slično. Nikada nije mudro nagađati, komentator bi trebao iznositi samo ono što se može vidjeti, primjerice obavijestiti publiku o crvenom ili žutom kartonu. Lako je napraviti ozbiljnu pogrešku netočnim tumačenjem onoga što bi se moglo činiti očiglednim, čime se narušava ugled komentatora (Zumoff i Negin, 2014: 82-83).

Nadalje, kod situacija poput prekršaja, kornera ili *time-outa*, komentator je pod određenim vremenskim pritiskom tijekom kojega može pružiti informacije o ozljedama igrača, izmjenama koje se mogu očekivati u nastavku ili dodatno opisati atmosferu na tribinama. Prije samoga početka prijenosa, kao i na kraju poluvremena i utakmice, nema vremenskog pritiska. Komentator može po potrebi početi prijenos ranije ili produljiti odjavljivanje kako bi dao dodatne informacije potrebne za što bolje razumijevanje događanja. Informacije poput naglašavanja važnosti susreta i posljedica po trenera ili igrača ako ne pobijede, te sažetak završenog susreta i atmosfere koja je prevladavala na tribinama, ostavljaju jači, potpuniji i dugotrajniji dojam na publiku (Butler i dr., 2005: 122).

Dakle, sportski komentator mora na početku dati sve potrebne informacije kako bi što više pomogao gledateljima. Također, komentator ide ukorak sa situacijom na terenu, ali u isto vrijeme i primjećuje što se događa negdje drugdje, na primjer kako je ozlijeđeni igrač i je li došlo do promjene vremenskih prilika. Na kraju susreta ili prijenosa, važno je ostaviti dobar dojam i ne stvoriti osjećaj antiklimaksa. Gotovo je neizostavan kratak sažetak viđenog, kao i najava sljedeće slične prilike, a iako je događaj završio i publika napušta svoja mjesta, komentator bi trebao održavati duh samog natjecanja. Mnogi komentatori unaprijed pišu uvode i završne rečenice. Dobra fraza na kraju prijenosa svakako će pridonijeti zvučnosti završnog odlomka i odjave, u skladu s komentatorovim nastojanjem da sažme i duh i slijed događaja na terenu (Zumoff i Negin, 2014: 83 -84).

Uvijek će pomoći ako komentator pri ruci ima zapisanu verziju uvoda ili završetka, ali najbolje je da uživa u trenutku i dopusti da ga događaji ponesu u željenom smjeru. Poželjno je i uvježbavati određene fraze ili kratke rečenice koje svaki put može primijeniti, ali one ne smiju biti preduge ili komplicirane. Ipak, neke stvari jednostavno se ne mogu predvidjeti pa će prije ili kasnije nešto poći po zlu, bili mi spremni na to ili ne.

Mogu se primjerice dogoditi prirodne katastrofe, poput potresa, uragana, oluja i požara, ali i situacije pod ljudskim utjecajem, poput prosvjeda ispred stadiona ili urušavanja tribina zbog lošeg planiranja i gradnje. Publika je osjetljiva na kadrove u kojima su mrtva ljudska tijela ili posljedice granatiranja, ali komentatori se moraju naučiti nositi s tragedijama. Od njih se očekuje da reagiraju na potpuno nepredviđene situacije i da na to reagiraju primjerenim tonom. Sportovi poput motoutrka i aeromitinga inherentno su skloni nezgodama, ali kada su, na primjer, teroristi napali mirno Olimpijsko selo, komentatori su opisivali stanje na terenu i morali se nositi s velikom napetosti drugačije vrste. Primjera strašnih tragedija u sportu ne manjka, od

nereda na tribinama do igrača koji su gubili živote na terenu. Ipak, jedna nesreća koja je mnogima ostala u sjećanju jest tragedija 1989. godine na Hillsboroughu, u engleskom gradu Sheffieldu. Na samom početku utakmice polufinala FA Cupa, najstarijeg profesionalnog nogometnog natjecanja na svijetu, između Liverpoola i Nottingham Forresta, previše gledatelja pušteno je na jedan dio tribine koja se iznenada urušila. Publika direktno ispod tribine bila je zatrpana, a oni koji nisu ostali ispod ruševine naglo su počeli preskakati zaštitnu ogradu i prelaziti na teren, jedno od rijetkih sigurnih mjesta (85-86).

Peter Jones, komentator BBC-ja na toj utakmici, ostao je sabran i na sljedeći način opisao događaj: „Trenutačno postoje nepotvrđena izvješća, naglašavam nepotvrđena izvješća, da je ovdje u Hillsboroughu petero mrtvih i mnogo teško ozlijeđenih. Samo da vas podsjetim što se dogodilo. Nakon pet minuta, na kraju terena s naše lijeve strane, gdje su bili zbijeni navijači Liverpoola, rekli su nam da su se vrata na željeznoj ogradi otvorila i navijači su se slili na teren. Policija je intervenirala i sudac je, sasvim korektno, poslušao policijski savjet i prekinuo susret. Vidjeli smo scene improviziranih nosila od reklamnih panoa, gledatelji su pomogli, imamo liječničke ekipe, boce s kisikom (...) i imamo tijela koja leže posvuda po terenu.“ (Zumoff i Negin, 2014: 86). Jones je sjajno reagirao u toj situaciji, imajući na umu da njegove komentare pažljivo slušaju obitelji i prijatelji ljudi koji se nalaze na toj utakmici. Strahovito je važno opisati prva izvješća o žrtvama kao nepotvrđena te izbjeći bilo kakav pokušaj utvrđivanja uzroka situacije ili, još gore, okriviti nekoga ili nešto bez dokaza. Komentatori često čine dobro ako izvještavaju samo o onome što mogu vidjeti svojim očima. Također, u takvim situacijama važno je ostati smiren i nastaviti s prijenosom. Naravno, osjećaj šoka je razumljiv i nema potrebe sramiti se svojih emocija. Komentator je isto osoba od krvi i mesa, i nije otporan na scene užasa ništa više i ništa manje nego gledatelji. Također, ponekad je važno prepustiti sliku i zvuk da govore sami za sebe, a eksplozije, pucnjave ili neredne lakše je vidjeti ili čuti nego opisati (Zumoff i Negin, 2014: 86-87).

4. Povijest komentiranja i poznati primjeri privlačenja pažnje

U svijetu koji je politički, rasno i vjerski podijeljen, sport služi kao poveznica koja spaja ljude. U slučaju velikih tragedija tijekom sportskih događanja, dolazi do neobične povezanosti s onima koji su stradali ili su u opasnosti. Kroz sve te događaje provlači se jedna konstanta, a to je sportski komentator koji poboljšava i znatno pridonosi cjelokupnom događaju. U knjizi *The Commentators: 100 Years of Sports Commentary*, nagrađivani komentator Michael Schiavello daje sjajan uvid u povijest profesije, navodeći neke od najpoznatijih trenutaka u sportu koje su komentatori dodatno obilježili. Opisuje i ulogu komentatora tijekom pandemije bolesti COVID-19, pojavu komentatorica te donosi savjete, trikove i tajne koje su komentatori koristili tijekom povijesti.

Još otkako je Florent Gibson 1921. godine za Pittsburgh Post uživo komentirao prvi radijski prijenos nekog sportskog natjecanja, borbu između Johnnija Raya i Johnnija Dundeeja, komentatori „unose melodiju u naše živote“. Oni opisuju i dramtiziraju, otkrivaju povijesne i kontekstualne informacije, analiziraju igru i nastupe igrača, i drže slušatelje ili gledatelje u napetosti. Posljednje čine pomoću narativa i zapleta koji podižu razinu drame. Komentatori služe kao vodiči publici kroz igru, njihova uloga nije da budu dijelom igre, već da je podijele s publikom i omoguće joj najbolji opis događanja na terenu. Autor navodi razliku između dviju vrsta komentatora. Najavljiivač ili spiker komentira susret uživo, akciju za akcijom, opisuje slike i stvara dramu za slušatelje. Stručnjak ili analitičar dodaje „boju“, odnosno pobliže analizira i upotpunjava praznine. Jednostavnije, spiker objašnjava što se događa, a analitičar opisuje kako i zašto se nešto događa. Pristup komentiranju različit je od zemlje do zemlje (britanski nogometni komentatori suzdržani su u odnosu na španjolske), ali bez obzira na pristup, komentator je konduktor informacija i uzbuđenja koji zna kako spojiti umjetnički duh s opisima igre (Schiavello, 2021: 13-15).

Kao i kod drugih profesija, komentiranje ima različite razine kvalitete. Autor se pita što točno čini dobrog komentatora, je li riječ o dobrom glasu, sjajnoj upućenosti u sport, iskustvu, uzbuđenju, osobnosti ili nečemu potpuno drugom. Kroz razgovore s mnogobrojnim kolegama koji su pratili niz sportova, najviše izdvaja sreću, dobar glas, snalažljivost i strast za poslom. Također spominje da je o sportu jednostavno razgovarati s prijateljima ili obitelji, ali nikako nije jednostavno to znanje prenijeti u koherentno komentiranje te biti u pravoj zoni (Schiavello, 2021: 17-23).

U razgovoru s dugogodišnjim komentatorom BBC-ja, Johnom Murrayem, otkriva se kako, čak i kada nema naznaka da će susret bit uzbudljiv, komentator mora ostati u zoni, koliko god to teško bilo. Tijekom komentiranja jedne od utakmica desetljeća, polufinala Lige prvaka 2019. godine, između nizozemskog Ajaxa i engleskog Tottenhama, Englezi su vratili zaostatak od dva gola u posljednjim trenucima igre. Doduše, tijekom susreta bilo je malo naznaka da će se takvo što dogoditi: „Kad je Tottenham gubio na poluvremenu u drugoj utakmici, razmišljao sam o svim stvarima koje bismo mogli učiniti i reći kako bismo pokušali nastaviti komentirati utakmicu koja se činila mrtvom. Ipak, sve se uskoro pretvorilo u jednu od najdramatičnijih poluvremena koje sam ikada komentirao (...) Bio je to jedan od onih nogometnih komentara u kojima si potpuno zaokupljen i unesen u situaciju na terenu“ (Schiavello, 2021: 33-34).

Tijekom prijenosa, komentator je u uzbuđenom stanju, donosi odluke na licu mjesta, bez puno razmišljanja. Bilo kakve druge misli su distrakcije; on je u zoni totalnog, aktivnog, otvorenog i fokusiranog obraćanja pažnje na samo jednu stvar koja se zbiva u sadašnjosti. Vrijeme izvan utakmice nestaje, a komentator postaje dijelom prijenosa i cijelog događaja (Schiavello, 2021: 33-39).

Prijenos uživo, odnosno komentiranje, primjer je govora koji nastaje u ekstremnim uvjetima i u ograničenom vremenu tijekom kojeg komentator procesuirá znatan broj informacija. U takvim uvjetima, pogreške su gotovo neizbježne. „Studija o nogometnim i teniskim komentatorima otkrila je da nogometni spikeri govore 88 % vremena i da naprave jednu pogrešku svakih 35 sekundi. Samo na ispravljanje odlazi od 14 do 36 % ukupnog vremena“ (Schiavello, 2021: 58). U trenucima kada dođe do pogreške ili pada koncentracije, važno je znati kako se izvući i ostaviti dojam kao da se ništa nije dogodilo. Autor navodi nekoliko primjera komentatora iz raznih sportova koji su ostali smireni unatoč pogrešci i snažnim emocijama koje su proživljavali. Jedan od primjera je Fabio Caressa, koji je gotovo zaplakao na kanalu SKY TV Italija kada je Alessandro Del Piero odveo svoju državu do finala Svjetskog nogometnog prvenstva 2006. godine. Ili autorovo osobno iskustvo komentiranja borbe između Johna Otta i Bobbyja Lashleyja u kojem je odbacio skoro sve zabilješke koje je imao i samo uživao u prijenosu borbe.

Ipak, posebno se izdvaja primjer komentatora BT televizije, Petera Druryja. Sezonu prije nego li će Tottenham šokirati svijet i preokrenuti utakmicu s Ajaxom, španjolska Barcelona je u četvrtfinalu istog natjecanja imala prednost od 4 : 1 protiv talijanske Rome. U uzvratnoj utakmici u glavnom gradu Italije trebalo je čudo da momčad s velikom prednošću ne prođe

dalje. Devet minuta prije kraja rezultat je 2 : 0 za Romu, ali im i dalje nedostaje jedan pogodak za prolaz. Tada turski veznjak Under namješta loptu na korner i puca. Lopta je savršeno sjela na glavu grčkog braniča Kostasa Manolasa koji je zabio gol i cijeli stadion, uključujući i komentatora, bacio u trans. „Roma se uzdigla iz pepela!“, izjavio je Drury kako bi si dao trenutak više da uoči tko je točno zatresao mrežu. „Manolas, grčki bog usred Rima! Nevjerojatno, a sve se odvija pred našim očima“ (Schiavello, 2021: 73). Drury ne daje opis gola ili detaljne analize, već oslikava sjajnu sliku u mislima gledatelja – podizanje i novo rođenje Rimskoga Carstva, preko akcije grčkog bogočovjeka, uz pomoć (asistenciju) potomka Otomanskog Carstva na vječnom Koloseju, modernom stadionu Rome (Schiavello, 2021: 58-73).

Među najtežim prijenosima za sportskog komentatora svakako je utrka na 100 metara. Jedna od najpamtljivih utrka ikada sigurno je ona iz 2009. godine u Berlinu, na mitingu Dijamantne lige u organizaciji Međunarodnog atletskog saveza. Bivši britanski atletičar Steve Cram komentirao je finale na sto metara, u kojem su najveću pažnju od osam trkača plijenili rivali Usain Bolt, Asafa Powell i Tyson Gay. Cram je tijekom utrke izgovorio nekoliko desetaka riječi dok je Bolt otrčao novi svjetski rekord za devet sekundi i pedeset osam stotinki, oborivši time vlastiti rekord. Njegovo je uzbuđenje bilo opipljivo dok je Jamajčanin ostavljao svoje rivale iza sebe: „Već se odvojio od svih i pogledava oko sebe, odvojio se od Gaya, gledajte sat! Zlato za Bolta! I ponovno! Ponovno je to uspio! Novi svjetski rekord Usaina Bolta! Kažu da grom ne udara dvaput u isto mjesto... Možete li vjerovati? On leti! Svijet pripada Boltu, Berlin pripada Boltu! 9.58! Zavidljivo, apsolutno zavidljivo!“ (Schiavello, 2021: 77). Britanac je uskoro odustao od silnih pridjeva i superlativa jer nijedan nije mogao opisati magnitudu onoga što je Bolt postigao. Komentator se prepustio trenutku i, odustavši od detaljnog opisa utrke ili nečeg sličnog, jednostavno uživao u spektaklu za koji je pretpostavio da se nikada neće ponoviti (Schiavello, 2021: 76-77).

Kada se komentatori prepuste i samo uživaju u trenutku, ne razmišljajući o podacima ili rečenicama, to na publiku može ostaviti sjajan dojam. Jedan od takvih primjera je gotovo manijakalna reakcija nizozemskog spikera Jacka van Geldera koji je prenosio utakmicu između njegovih sunarodnjaka i Argentine u četvrtfinalu Svjetskog prvenstva u Francuskoj 1998. godine. Regularni dio utakmice gotovo je bio prošao i sekunde su dijelile momčadi od produžetaka, pri rezultatu 1 : 1. U tom je trenutku Frank de Boer, nizozemski branič, došao do lopte, a reakcija komentatora na gol koji je uslijedilo čuo je cijeli svijet: „Frank de Boer dodaje sjajno za Dennisa Bergkampa. Dennis Bergkamp. Dennis Bergkamp prima loptu... Dennis

Bergkamp! Dennis Bergkamp! Dennis Bergkamp! Dennis Bergkamp! [dernjava koja se može opisati kao vapaj nekoga tko se utapa]... Frank de Boer odigrao je loptu za Dennisa Bergkampa koji je savršeno primio loptu i zabio!“ (Schiavello, 2021: 80).

Čak pet puta uzviknuo je ime napadača prije nego što je izgubio dah i, poput najvećeg mučenika, izgovorio samo „Aaaayyyyyrrrecchhh“ (Schiavello, 2021: 80). Van Gelderova reakcija toliko je jednostavna da se može učiniti amaterskom, ali isporuka emocija je takva da imamo dojam kako slušamo nekog manijakalnog majstora svog zanata. On nas podsjeća da su i komentatori navijači. Lako je zaboraviti da je svaki komentator prvo bio obični pratitelj sporta. Iako slušatelj očekuje određenu razinu profesionalnosti, ponekad se komentator izgubi u trenutku i pridruži se publici u izljevnu emocija. Bez statistike, kompozicije svojih rečenica ili pametnih dosjetki, van Gelder prepustio se emocijama i oslobodio ogromni val neobuzdanih emocija prije potpunog sloma glasa. Poput samog Bergkampa, koji je u toj situaciji koristio svoj instinkt za gol i prepustio se osjećaju i danoj situaciji, i van Gelder oslobodio se svoje nepristranosti i savršeno opisao trenutak (Schiavello, 2021: 79-82).

Neki će možda reći da su navedeni primjeri savršen spoj vrhunskih sportskih uspjeha i komentatorske genijalnosti. Ipak, nema savršenog sportskog komentatora koji neće baš nikada pogriješiti, kao što nema ni nepogrešivog sportaša. Za trenutke poput ranije navedenih, potreban je spoj snalaženja, neponovljivih sportskih uspjeha, ali i slučajnost da se komentator nađe na pravom mjestu u pravo vrijeme. Jedan od najboljih primjera takvog sretnog spoja je susret između SAD-a i SSSR-a 1980. godine na Zimskim olimpijskim igrama u New Yorku.

Hladni rat još uvijek je trajao i tenzije su bile velike, a Sjedinjene Države u to su doba bile u recesiji. Doduše, u veljači te godine njihova im je hokejaška reprezentacija dala puno razloga za slavlje, u jednom od najglasovitijih sportskih okršaja uopće. Momčad Sovjetskog Saveza bila je apsolutno nepobjediva na ledu. Bili su vlasnici posljednjih četiriju zlatnih olimpijskih medalja u toj disciplini i ponovno su bili najveći favoriti za tu medalju. Nisu izgubili nijednu utakmicu na Olimpijskim igrama punih 12 godina, dok su, s druge strane, američki hokejaši bili većinom amateri ili poluamateri koji su igrali po sveučilištima i tek kasnije postali profesionalci. Ipak, kada su se u finalu te dvije ekipe našle licem u lice, nastala je povijest. Komentator američke televizije ABC na toj utakmici bio je Al Michaels, koji će svojim komentiranjem u posljednjim minutama zauvijek biti zabilježen u sportskoj povijesti. Sovjeti su dobro počeli. Povelili su na početku i u drugo poluvrijeme ušli s rezultatom 3 : 2, ali tada je ekipa Sjedinjenih Država zablistala. Johnson i Eruzione zabilježili su za preokret deset minuta prije

kraja susreta i uz ostatak momčadi čvrsto držali prednost. Manje od pola minute do kraja Sovjeti rade golemi pritisak i Michaels opisuje stanje na terenu: „Publika ludi! (...) Biljaletdinov gubi od Ramseya... ali je još uvijek na terenu... 11 sekundi. Imate još deset sekundi {publika odbrojava zajedno sa satom}. Odbrojavanje je počelo. Morrow dodaje Silku. Preostalo je pet sekundi.“ Tri sekunde do kraja, Michaels izgovara: „Vjerujete li u čuda?! DA!“ u isto vrijeme kad se čula sirena za kraj susreta. Sovjetski igrači popadali su po ledu i držali lice u rukama dok su njihovi protivnici, pomalo izvan sebe i još ne shvaćajući kakav su uspjeh postigli, počeli slaviti s publikom. Al Michaels je nakon čuvene rečenice šutio skoro cijelu minutu prije nego je ponovno progovorio i samo poručio gledateljima da riječi nisu potrebne, da je dovoljna samo slika (Schiavello, 2021: 192-196).

Njegovo pitanje upućeno svima, a ujedno i nikome specifično, i odgovor koji sam daje kada shvaća da više nema vremena za neki drugi ishod, citiraju se i danas. Mnogi će reći da je to jedan od najboljih trenutaka u komentiranju ikada. Otkako je sportsko komentiranje počelo, davne 1911. godine u Kansasu u Sjedinjenim Američkim Državama, na susretu fakultetskih ekipa Kansasa i Missourija u američkom nogometu, malo tko je ostao tako zapamćen kao Michaels.

No uloga znatno se promijenila. Na samim počecima, komentatori su bili suzdržani. Bili su obični opisivači akcija, i to isključivo muškarci. Način komentiranja relativno se brzo mijenjao i napredovao, ali zato uloga žena nije napredovala istom brzinom. Jedna od najpoznatijih komentatorica zasigurno je bila Cathy Rigby (Schiavello, 2021: 216-256). Ona je sjajnim opisima i komentarima pratila nastup rumunjske gimnastičarke Nadie Comăneci na Olimpijskim igrama u Montrealu 1976. godine. Comăneci je sa samo 14 godina postala prva gimnastičarka koja je nagrađena najvišom ocjenom u gimnastici – 10.0. Rigby je komentirala cijeli događaj za televizijsku postaju ABC, a kako je i sama bila bivša gimnastičarka, prva koja je osvojila zlato za svoju zemlju u toj disciplini na Svjetskom prvenstvu u Jugoslaviji 1970. godine, njezini su opisi bili detaljni i točni. Slatkorječivog i mekanog glasa, Rigby je, kao i cijela publika, bila očarana nastupom Rumunjke. Po završetku nastupa Comăneci dobiva ovacije cijelog stadiona, a publika ustaje na noge. Komentatorica se pridružuje uzbuđenju i trenutak kasnije suci objavljuju ocjene: „Što možete više reći? Nevjerojatna je... Po prvi put desetka! Nikada nisam vidjela da je netko dobio desetku! I zaslužila je, bilo je toliko nevjerojatno“ (Schiavello, 2021: 262).

Njezina je karijera jedna od najduljih, no kroz povijest pamtimo i druge komentatorice, poput Doreen Simmons, Engleskinje koja je postala glas sumo-borbi u Japanu, zemlji u kojoj muškarci dominiraju, i to u sportu koji je prema službenim pravilima branio ulazak žene u ring. Ona je probila brojna pravila i narušila uvjerenja mnogih, a bila je i sutkinja na nekim borbama. Danas je ženama mnogo lakše doći do tih pozicija, ali i dalje se mnoge televizije oslanjaju isključivo na fizički izgled novinarki koje često imaju sekundarne uloge i ne uspijevaju postići nešto više (Schiavello, 2021: 259-267).

Naravno, komentiranje podrazumijeva govor i analizu, ali jednako važna može biti i tišina. Pravilne pauze u govoru koriste se u politici još od davnih dana. Nekadašnji britanski premijer Winston Churchill i bivši američki predsjednik Barack Obama sjajni su primjeri takve prakse u politici, no i u sportu stanke mogu biti jednako važne. Australac Richie Benaud obilježio je kriket svojim izborom riječi i sjajnim pauzama u pravim trenucima, kako bi naglasio važnost izrečenog. Englez Dan Maskell komentirao je svaki Wimbledon za televiziju BBC od 1951. do 1991. godine. I on je svakako znao vrijednost pauze, a jedna od najpoznatijih tišina u novije doba sigurno je ona njegova sunarodnjaka Martina Tylera. Nogometna sezona 2011./2012. na Otoku bila je tijesna od samog početka. Dva kluba iz Manchestera lovili su titulu – City i United. Na početku sezone u rujnu „građani“ su pobijedili United na njihovom terenu, s golemih 6 : 1, te se činilo da su čisti favoriti za naslov.

Ipak, do svibnja i kraja sezone ekipe su bile bodovno izjednačene te su u zadnje kolo ušle razdvojene jedino gol-razlikom koja je išla u korist Manchester Cityja. Posljednji susret sezone odlučivao je o prvaku. City je svoj prvi naslov nakon 44 godine tražio protiv Queens Park Rangersa, dok su njihovi rivali igrali protiv Sunderlanda i bili favoriti. Oni su na kraju u mirnoj utakmici pobijedili s 1 : 0, no drugi je susret ostao u pamćenju. Samo 24 minuta do kraja „građani“ su šokantno gubili s rezultatom 1 : 2, i to na svom terenu i s igračem više. Pritiskali su do kraja kako bi osvojili naslov, a izjednačenje im je stiglo preko Edina Džeke, nakon ubačaja iz kuta u prvoj od pet dodatnih minuta do kraja regularnog dijela. Vrijeme je prolazilo. U četvrtoj minuti dolazi vijest o kraju susreta Uniteda. U napadu Cityja Talijan Balotelli dodaje kolegi u napadu, Argentincu Agueri. „Gotovo je u Sunderlandu, Manchester United napravio je sve što može, gol Rooneyja bio je dovoljan za sva tri boda. Manchester City još je živ ovdje, Balotelli.... Aguerooooooooooooooooo!“ (Schiavello, 2021: 283). Argentinski napadač zabio je za pobjedu i cijeli je stadion apsolutno eruptirao od oduševljenja; navijači su počeli izlaziti na teren dok su igrači slavili gol na hrpi. Tyler je nakon reakcije i naglašavanja imena strijelca zašutio na punih osam sekundi. Možda bi netko drugi počeo vikati kako je titula sigurna ili

nešto slično, ali Englez je prepustio slici da govori više nego što bi on ikada mogao reći. Slavlje navijača koji su više od četiri desetljeća čekali domaći naslov, a koji su zatim i osigurali u posljednjim minutama utakmice koju su gubili i usput spriječili najveće rivale do dođu do istog, nemoguće je u tom trenutku opisati. Englez se nakon pauze reflektirao na dva čudesna gola u dodatnom vremenu i pozvao gledatelje da upiju sve što vide jer se takvo što nikada neće ponoviti. Pauza između imena strijelca i nastavka komentiranja dopustila je publici da čuju žamor i viku na stadionu koji su bili toliko urnebesni da bi progutali svaku komentatorovu riječ (Schiavello, 2021: 275-283).

Te situacije i rečenice navedeni su kao primjeri strategije privlačenja pažnje. Sve su to potezi, od neobičnih zvukova i usklika do dugih pauza i tišina, koji na neki način privlače gledateljevu pažnju. Naravno, to nisu jedine strategije kojima sportski komentatori privlače pažnju slušatelja i gledatelja. Ton i ritam glasa, statistički podaci, snalaženje i vladanje situacijom, sve su to neki od načina kojima komentatori pokušavaju zadržati tu iznimno vrijednu valutu današnjeg svijeta – pažnju. Publika ima izbor između brojnih sportskih prijenosa te je vrlo važno istaknuti se i privući njezinu pozornost. Navedeni komentatori i njihove izjave ostali su i ostat će dugo pamćeni i parafrazirani. Nešto što će se također dugo pamtiti jest i totalni prekid gotovo svih sportskih natjecanja početkom 2020. godine zbog pandemije koronavirusa.

Obustava sporta utjecala je na sve sportske i medijske aktere. Televizije su odjednom ostale bez gledatelja i važnog izvora prihoda, a samo su neke države, poput Bjelorusije, nastavile s natjecanjima, što je rezultiralo ogromnom, ali kratkotrajnom gledanošću. Neke televizijske kuće improvizirale su i uživo prenosile sport, ali onaj digitalni – točnije, eSport ili sportske videoigre. Ostali su puštali dokumentarce o sportu ili starije susrete koji su bilježili dobru gledanost. Sportske emisije i analize više se nisu emitirale uživo iz studija, već iz domova novinara putem videopoziva. Kada se, rijetko, i emitiralo iz nekog studija ili sa stadiona, morala se poštivati fizička distanca.

Malo-pomalo sport se vratio i nastavio ondje gdje je stao, ali znatno promijenjen. Zbog zabrane okupljanja tribine su zjapile potpuno prazne, a televizijske kuće puštale su snimljene zvukove navijača tijekom prijenosa. Zaposlenicima je omogućen rad od kuće, pa su tako i komentatori koristili posebnu opremu koja je njihov glas slala diljem svijeta. Iako su komentatori, sportaši i suci bili prisutni na natjecanjima, bez publike se sve činilo banalnim. Sportaši su se odjednom mogli čuti relativno lako na terenu, a umjetni zvuci često su upravo

naglašavali manjak pravih navijača, nego što su bili prava zamjena za njih. Sportskim komentatorima također je bilo drugačije prenositi utakmice bez zvukova publike. Kad momčad postigne gol i navijači slave punih grla, komentator povisuje glas kako bi ih nadjačao, ali bez njih samo viče u prazno, a njegov glas odjekuje praznim stadionom. Osim toga, u nekim sportovima publika često oblikuje narative svojim reakcijama i odnosom prema igračima, pa i sama postaje dijelom igre. Bez mjesta u komentatorskoj kabini, za stolom pred više ekrana koji narušavaju dojam sportskog događaja, gubi se čar komentiranja. Komentator pritom ovisi o internetskoj vezi, a slika se ponekad zamrzne ili kasni (Schiavello, 2021: 303-307).

Nakon gotovo godinu dana, većina se toga vratilo na staro, uključujući i publiku na tribinama. U rano ljeto 2021. godine svijet je bio spreman za Europsko prvenstvo u nogometu. U finalu su se susreli Engleska i Italija. Talijani su pobijedili nakon boljeg izvođenja jedanaesteraca, a komentator Fabio Caressa predivno je objasnio ulogu, žrtve, patnju i jedinstvenost svoga naroda, koji je bio teško pogođen tijekom pandemije. Kad je kapetan Giorgio Chiellini prvi put stavio ruke na trofej, izgovorio je ove riječi: „Dolazi i kapetan primiti medalju za sve one koji su patili. Za sve one užasne mjesece koji su se činili beznadnima. Za sve umrle koje smo voljeli i koji su sada opet pored nas. Za sve liječnike koji su lovili samo deset minuta sna, da pomognu spasiti još jedan život. Za sve ljesove na kamionima, za sve koji su slušali neprestane sirene hitne pomoći. I za snagu oporavka, za borbu, za ponovni smijeh. Za snagu ostajanja zajedno i odlazak na balkon da slavimo, što ćemo učiniti upravo sada!“ (Schiavello, 2021: 309).

Svijet i sport radikalno su se promijenili od prvog radijskog sportskog prijenosa 1921. godine, ali i više od sto godina kasnije uloga sportskog komentatora prilično je jasna. On ili ona uvijek moraju težiti objektivizmu i svojim zanimljivim, informativnim i ugodnim glasom publici jasno dati do znanja što se događa na terenu ili izvan njega. Naravno, uvijek se moraju truditi zadržati svoju publiku bez koje njihov posao postaje beznačajan, a to postižu pomoću više strategija privlačenja pažnje. Neki će se potpuno unijeti u trenutak i sa svakim napadom strepiti ili slaviti zajedno s publikom, kako bi privukli pažnju. Drugi će, pak, nekontroliranim uzvicima ili dugim tišinama nakon pogotka pokušati ostvariti isti cilj. Svi ti pristupi i strategije mogu biti jednako efektivni jer nema samo jedne, jasno definirane, najbolje strategije za okupaciju pažnje gledatelja.

Publika je raznolika i, iako jedan klub prati mnogo ljudi, neće se svima svidjeti primjerice ton ili boja komentatorova glasa. Upravo zato se moraju još više potruditi i istaknuti nego osobe

nekih drugih zanimanja. Komentatorski posao ovisi jednako o odobravanju publike, kao i o samom znanju ili vještinama spikera. On publiku transportira u neki drugi svijet, dalje od problema koji ih muče i bliže spektakularnom svijetu vrhunskih sportaša, stadiona, vještine i zajedništva. Od djece koja su tek naučila hodati do staraca koji se više ne mogu kretati, komentator govori svima i predstavlja sve. Publiku odvodi u neku vrstu eskapizma od problema i svakidašnjice, a publika zauzvrat komentatoru pomaže da i sam postane dijelom publike. Njihov je odnos povezan i uzajaman.

5. Metodologija

Za istraživanje strategije privlačenja pažnje sportskih komentatora korištena je kvantitativna metoda istraživanja. Milas (2009) tu metodu definira kao sustavno empirijsko istraživanje opazljivih fenomena pomoću statističkih tehnika. Cilj je kvantitativnog istraživanja razviti i upotrijebiti modele, teorije ili hipoteze koji su povezani s nekim društvenim fenomenima. Glavni fokus tih istraživanja je proces mjerenja jer omogućuje uvid u povezanost određenih opažanja i iskaza, a najčešće se vrši na uzorku. Ta istraživačka metoda omogućuje uvid u specifične odgovore, a to čini pomoću nekoliko istraživačkih pitanja i hipoteza, preko kojih se mogu doznati i objasniti brojke dobivene tijekom istraživanja.

Autor kvantitativne istraživačke metode dijeli na eksperimentalne i ne-eksperimentalne. Ti pojmovi odnose se na dizajn istraživanja, pri čemu se varijable – pomoću kojih saznajemo određena svojstva koja utječu na neku pojavu – potvrđuju ili odbacuju. Kritike kvantitativnih istraživanja fokusiraju se na činjenicu da se ljudi i društveni odnosi ne mogu analizirati na isti način kao i prirodni, poput atoma, molekula ili virusa. Nadalje, kritičari tvrde da je mjerenje „umjetno“ konstruiranje rezultata istraživanja te da kvantitativna istraživanja imaju slabu valjanost i vrlo često ne odgovaraju stvarnim društvenim pojavama i procesima. Posljednja kritika odnosi se na nepouzdanost instrumenata mjerenja i nemogućnost mjerenja mišljenja (Milas, 2009: 341-353).

Glavna hipoteza ovog rada tvrdi da komentatori kroz specifične oblike privlačenja pažnje publike mogu znatno pridonijeti interesu praćenja sportskog događaja putem televizijskog prijenosa. Točnije, svaki komentator drži se određene forme i strategije kojom privlači i zadržava pažnju gledatelja tijekom prijenosa.

Postavljena su tri istraživačka pitanja koja jasno i precizno definiraju opseg istraživanja. Prvo istraživačko pitanje odnosi se na najčešće strategije privlačenja pažnje koju sportski komentatori koriste. Pomoću drugog istraživačkog pitanja želi se doznati razlike u privlačenja pažnje u raznim sportovima, a treće analizira odnos utjecaja komentatora i vrste sporta na obrazac privlačenja pažnje.

U istraživanju je korištena i analiza sadržaja. „Prema Hsieh i Shannon (2005) analiza sadržaja definirana je kao metoda istraživanja namijenjena subjektivnoj interpretaciji sadržaja tekstualnih podataka kroz sustavnu klasifikaciju procesa kodiranja i identificiranja stavki ili

uzoraka. Prema Kolbe i Burnett (1991) analiza sadržaja je metoda promatranja koja se koristi za sustavnu evaluaciju simboličkog sadržaja svih oblika zabilježene komunikacije. Omogućuje znanstveni, objektivni, kvantitativni i generalizirajući opis sadržaja“ (Kraljić i Lončarić, 2015: 84).

Analiza sadržaja korisna je zbog sustavnosti i objektiviziranog postupka koji u većoj mjeri udovoljava kriterijima istinske znanstvene metode. Cilj takve analize je utvrditi i odrediti precizne kvantitativne vrijednosti i odnose u kojima su pojave ili osobe zastupljene. Nadalje, ona je objektivna istraživačka metoda koja omogućuje da se određene zapisane, usmene ili slikovite pojave izraze pomoću kvantitativnih pokazatelja. U ovome radu korištena je *field* istraživačka metoda tijekom koje se pomoću *online* ankete prikupljaju podaci. Anketiraju se pojedinci u nekoj stvarnoj životnoj situaciji (Fakultet hrvatskih studija, 2022).

Glavna hipoteza ovog rada tvrdi da komentatori pomoću specifičnih oblika privlačenja pažnje mogu znatno pridonijeti interesu praćenja sportskog događaja putem televizijskog prijenosa. Točnije, strategije poput detaljnih, točnih i provjerenih informacija o igračima i akterima, pravovremenih opisa te posebnih rečenica i usklika koje komentatori koriste tijekom obavljanja svog poslu, podižu interes publike za događaj. Također, jedan od ciljeva rada jest spoznaja o najefektnijim komentatorskim strategijama, što je analizirano u odgovorima ispitanika putem *online* ankete. Istom se anketom pokušava doznati koja je uloga sportskog komentatora u doživljaju publike. Pritom se pokušavaju uočiti razlike između modernih i nešto iskusnijih, ali tradicionalnijih komentatora, te preferencije publike i utjecaj specijaliziranih sportskih kanala. Odabrana populacija sastoji se od osoba koje gaje interes prema sportu i prate ga relativno često te imaju pristup internetu.

Za jedinicu analize uzet je sportski komentar, odnosno komentiranje koje se definira kao „usmeni prikaz događaja koji se uistinu zbiva“ (Crystal, Davy, 1969: 125). U analizu su uvršteni svi elementi komentiranja: ritam, ton i boja glasa, vladanje točnim i zanimljivim informacijama te brzina govora. Pomoću kvantitativnog kriterija frekvencije, odnosno učestalosti pojavljivanja određene vrste sportskog komentara koji privlači pažnju, pokušava se doznati koju strategiju privlačenja pažnje publika najčešće zamjećuje. Analizu je proveo autor ovog rada.

Anketa kao metoda istraživanja omogućuje fleksibilnost, veliki uzorak, visoku pouzdanost te mogućnost repliciranja. Ipak, ta metoda nije bez svojih mana koje uključuju razlike u tome kako pojedinac percipira sam sebe i kako se stvarno ponaša. Bryman ističe da je nedostatak ove metode teže dokazivanje kauzalnosti kros-selekcijском metodom, odnosno

istraživanje se provodi u samo jednom vremenskom razdoblju, za razliku od drugih, longitudinalnih istraživanja (Bryman, 2012). Upravo se ta kritika najčešće odnosi na anketna istraživanja, ali s određenim vremenskim odmakom, rezultati i informacije bit će jasniji.

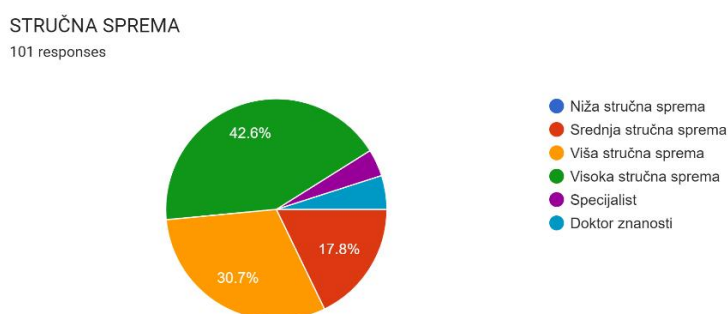
U provedenoj internetskoj anketi koja je trajala sedam dana, od 26. srpnja do 1. kolovoza 2022. godine, sudjelovalo je ukupno 105 ispitanika. Anketa je dijeljena po Facebook grupama u kojima studenti čine većinu populacije, ali zastupljene su i zaposlene osobe koje imaju pristup takvim grupama. Za ispunjavanje ankete jedini je uvjet bio pristup internetu, jer je anketa bila u *online* obliku. Minimalni broj ispitanika, potreban za reprezentativne rezultate, iznosio je sto osoba. Nakon što ju je ispunilo dovoljno ispitanika, pristup *online* anketi je zaključan.

Podaci su analizirani pomoću korelacijske analize koja traži i uočava povezanost između dviju varijabli. „Ispitivanje statističkog značaja izračunatog koeficijenta korelacije koji se temelji na slučajnom odabranom uzorku, pruža informacije o vjerojatnosti pronalaska koeficijenta u populaciji iz koje je uzorak uzet“ (Bryman, 2012: 349).

6. Rezultati istraživanja

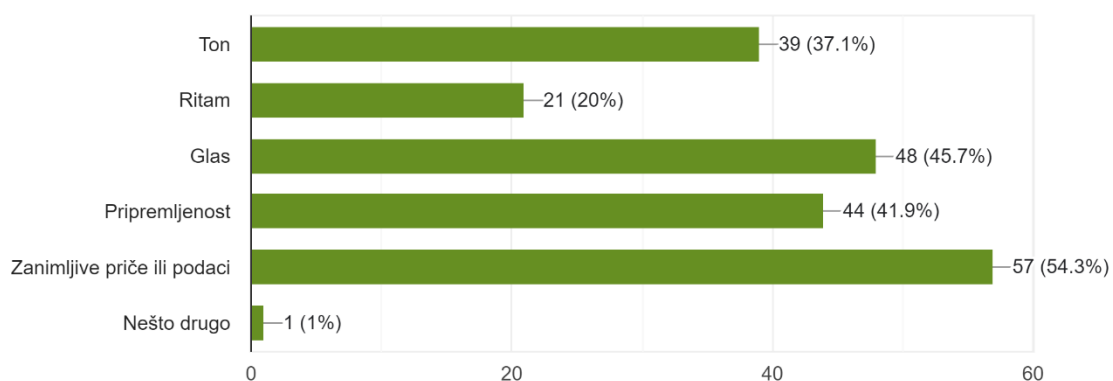
Od ukupno 105 ispitanika, 54 % čine muškarci, a ostatak žene. Najviše ispitanika pripada dobnoj kategoriji od 27 do 40 godina, slijede ih osobe iznad 40 godina, a treću kategoriju po dobi čine oni od 24 do 26 godina. Čak 73,3 % ispitanika ima višu ili visoku stručnu spremu (Graf 1). Što se tiče mjesta stanovanja, većina ispitanika dolazi iz Zagreba, a ostali odgovori dolaze iz Splita, Dubrovnika, Kloštar Ivanića, Pule, Bjelovara, Osijeka, Beograda i Nove Gradiške.

Graf 1: Stručna sprema

Prvi set pitanja pripada kategoriji koja se tiče najčešće strategije privlačenja pažnje koju komentatori koriste. Graf 2 pokazuje da informacije koje komentator govori tijekom prijenosa zanimaju čak 88,6 % ispitanika. Nešto veći postotak smatra da su provjereni podaci neophodni za pravilno komentiranje, dok 50,5 % komentatoru zamjera kad krivo zapamti neki podatak ili pogrešno izgovori nečije ime. Osim toga, zanimljive priče i podaci dobili su najveći udio odgovora, 54,3 %, što znači da upravo to ispitanici najčešće primjećuju tijekom komentiranja.

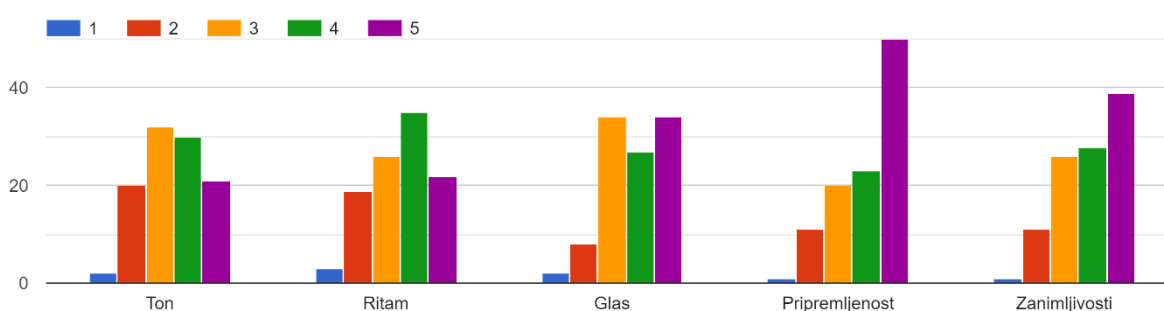
Graf 2: Što najviše primijetite prilikom komentiranja sportskih događaja?

Glas i pripremljenost na drugom su, odnosno trećem mjestu, a publici je najmanje važan ton i ritam. Čak 87 osoba odgovorilo je da cijene kada komentator ima neki podatak o svakom igraču, što dodatno dobiva na snazi kad se pogledaju odgovori na pitanje: „Što vam je najbitnije kod sportskih komentatora?“

Naime, na toj je skali najviša ocjena 5 (u ljubičastoj boji) i označava element koji publika najviše primjećuje. Najviše „petica“ ima odgovor „pripremljenost“; čak 50 osoba stavilo je tu ocjenu za tu karakteristiku (Graf 3).

Graf 3: Što vam je najbitnije kod sportskih komentatora?

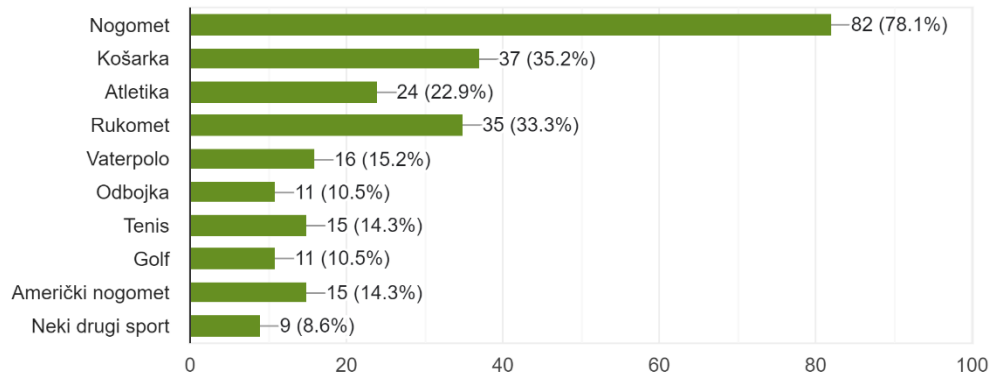

„Zanimljivosti“ i „glas“ također su dobili visoke ocjene, a zanimljivo je da su „ritmu“ najčešće davali ocjenu 4 (zelena boja), što znači da je ritam za ispitanike vrlo važan. Sukladno ranijim odgovorima, ton i glas imali su najviše ocjena 3 i 2 (žuta i crvena boja), što znači da su te karakteristike bez neke posebne važnosti za publiku. Čak 81 ispitanik na sljedećem je pitanju o važnosti mijenjanja tona glasa tijekom prijenosa izjavio da im je to važno ili dosta važno. Odgovorom na posljednje pitanje u ovom setu pitanja doznalo se i da 61 % ispitanika preferira glasnijeg komentatora, u usporedbi s tišim.

Sljedeća tri pitanja postavljena su kako bi se doznalo u čemu se razlikuju načini privlačenja pažnje po sportovima. Znatna većina, točnije 73,3 % ispitanika smatra da komentator ne treba komentirati na isti način, bez obzira na to o kojem se sportu radi. Osim toga, nešto manje ispitanika, njih 67,6 %, smatra da određeni sportovi zahtijevaju više od jednog komentatora. Na pitanje u kojem je sportu po njihovu mišljenju sportski komentator najvažniji, odnosno u kojem sportu komentator ima najveću ulogu kako bi gledatelji što bolje doživjeli sportski događaj, očekivano najviše odgovora dobio je nogomet, njih 82. Košarka i, zanimljivo, rukomet su drugi i treći najučestaliji odgovor, a slijede ih vaterpolo, tenis i američki nogomet.

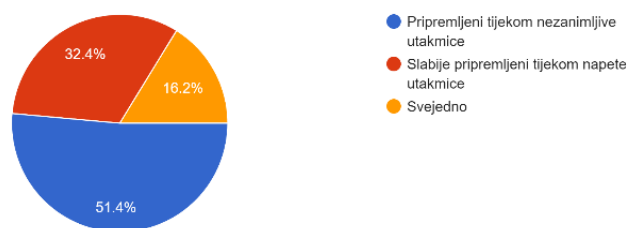
Treba napomenuti da nisu bili ponuđeni svi sportovi, tako da je devet ispitanika odabralo odgovor „neki drugi sport“ (Graf 4).

Graf 4: U kojem je sportu po vašem mišljenju sportski komentator najvažniji?

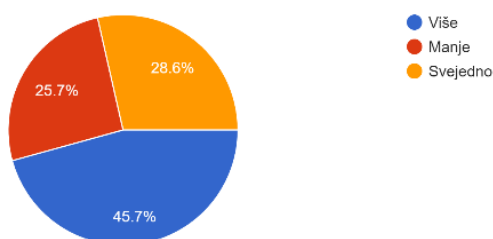

Treća kategorija također se sastoji od tri pitanja pomoću kojih se pokušalo doznati koliko komentator utječe na obrazac strategije privlačenja pažnje, a u kojoj mjeri to čini vrsta sporta. Čak 51,4 % publike preferira slušati pripremljenog komentatora tijekom nezanimljive utakmice, dok samo 32,4 % želi suprotno, to jest draža im je kombinacija slabije pripremljenog komentatora i napete utakmice (Graf 5). Osim toga, gotovo polovica publike uživa u komentatorima koji govore više, a ostatak je podijeljen između odabira komentatora koji govore manje i onih ispitanika kojima je svejedno (Graf 6).

Graf 5: Je li vam bitnije slušati pripremljenog komentatora tijekom nezanimljive utakmice ili slabije pripremljenog komentatora tijekom napete utakmice?

Graf 6: Preferirate li komentatora koji tijekom prijenosa govori više ili manje?

Ipak, najzanimljivije odgovore ispitanici su dali na jedino opisno pitanje u cijeloj anketi: *Kojeg ste komentatora najviše zapamtili i zašto?* Nijedan odgovor nije bio isti, a neki od njih spominju sljedeća imena: Zvonimir Balog (jer je dugo komentirao), Marko Šapit (zbog svoje dinamičnosti i zanimljivosti), Ante Tomić (kao radijski komentator pun je zanimljivosti, zabave i informacija), Milka Babović (zbog unošenja osobnog dodira i analize), Bruno Kovačević (jer je uvijek fantastično pripremljen).

Tu su također i: Željko Vela (zbog točnih podataka i lijepog tona glasa), Edin Avdić (kao legendarni komentator NBA lige koji bi svojim komentarima podigao cijelu atmosferu), Edo Pezzi (kao sjajan primjer radijskog komentatora) i Milojko Pantić (zbog svojih apsolutno legendarnih fraza tijekom antologijskih utakmica).

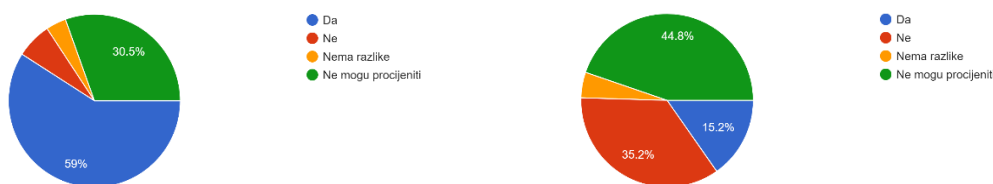
Dano je podosta zanimljivih odgovora i primjera, ali dva najčešća i najzastupljenija spominjala su Božu Sušeca i Dragu Ćosića. Ćosić se mnogima urezao u pamćenje zbog načina komentiranja utakmica, svoje srčanosti i emotivnosti, ishitrenosti, legendarnog statusa. Za neke je najbolji komentator svih vremena, a drugima se sviđaju njegove izjave poput „Vukušiću Ante, sinjski dijamante“ i „Rebiću Ante, Argentinci te pamte“. Ispitanicima je uočljiv, jedinstven, odlikuje ga stil i dinamika prijenosa te brojni drugi epiteti. On je najčešće spominje u odgovorima, a prema mišljenju ispitanika, od drugih se komentatora izdvaja svojim reakcijama. Iznimno je uživljen u komentiranje, što je svaku utakmicu činilo još boljom, a posebno je poznat po komentiranju nastupa hrvatske nogometne reprezentacije.

Njegov kolega Božo Sušec također je imao mnogo simpatizera u odgovorima, i to zbog njegove duge i bogate povijesti vođenja natjecanja kao što su Talijanska nogometna liga i Olimpijske igre. Odlikuje ga ugodan i mekan glas, u kombinaciji s izvrsnim poznavanjem sporta i njegovih sudionika. Iznimno je dobro balansirao sadržaj utakmice i zanimljivosti iz svijeta sporta i života sportaša. Više je od deset godina stariji od Ćosića, pa je glas Bože Sušeca prisutan već dugo u medijskom prostoru. Uzme li se u obzir da je veliki broj osoba starijih od 40 godina ispunilo anketu, postoji vjerojatnost korelacije između te dvojice komentatora. Ta publika vjerojatno više pamti ovoga 76-godišnjeg veterana sportskog novinarstva.

U nastavku ankete slijedila su pitanja o sadašnjim i prijašnjim sportskim komentatorima te o potencijalnim razlikama među njima. Naime, čak 62 ispitanika smatra da su sportski komentatori prije dvadesetak godina bili prepoznatljiviji (Graf 7). Sukladno tome, samo 15,2 % misli da su današnji sportski komentatori bolji nego prije dva desetljeća, a točno 80 % ne misli tako ili to ne mogu procijeniti (Graf 8).

Graf 7: Smatrate li da su sportski komentatori bili prepoznatljivi prije dvadesetak godina? (lijevo)

Graf 8: Smatrate li da su današnji sportski komentatori bolji nego prije 20-30 godina? (desno)

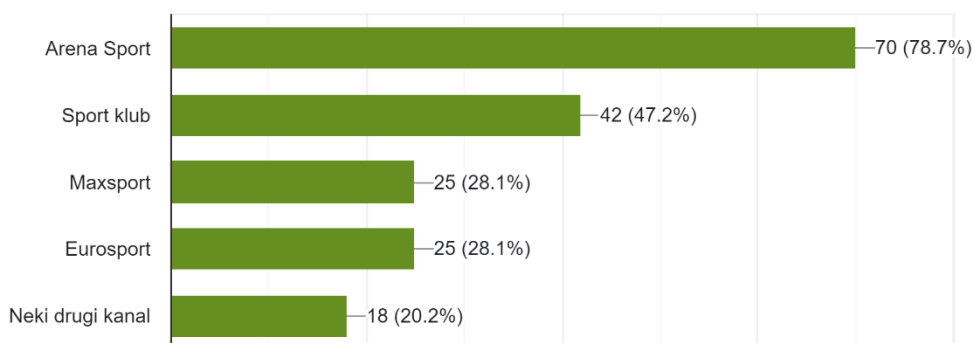

Kad je u pitanju razlog zašto ispitanici misle da su sportski komentatori prije bili bolji, skoro polovica ispitanika nije dala specifičan odgovor. Od ponuđenih, najveći postotak smatra da su sportski komentatori prije jednostavno imali bolji glas i ton ili su bili više informirani. Onih 42,9 % ispitanika koji smatraju da su današnji sportski komentatori superiorniji, misle da je to zbog njihove bolje pripremljenosti i informiranosti.

Rezultate o većem favoriziranju sportskih komentatora prije dvadesetak godina dodatno potvrđuje i postotak ispitanika koji su čuli za neke od poznatih starijih komentatora, primjerice za Mladena Delića, Borisa Mutića, Božu Sušeca i Milku Babović. Čak 54,3 % osoba znalo je za sva imena, a dodatnih 39 % čulo je za neke od njih. Usporedimo li to s istim pitanjem, ali u kojem su navedeni Marko Šapit, Željko Vela, Goran Grgić i Filip Brkić, odnosno mlađi komentatori, doznajemo da čak 13,3 % ispitanika nije nikada čulo ni za jednog od njih, dok je 42,9 % čulo za sve navedene komentatore.

Posljednja, peta kategorija ticala se specijaliziranih sportskih kanala i njihova utjecaja na kvalitetu komentiranja. Većina ispitanika iskazuje interes za sport i redovito prati sportske sadržaje. Graf 9 prikazuje kojim specijaliziranim kanalima ispitanici imaju pristup.

Graf 9: Ako imate pristup specijaliziranim sportskim kanalima, navedite kojima točno.

Sedamdeset ispitanika ima pristup Areni Sport, 42 ima Sport klub, a podjednak broj osoba, njih 25, ima pristup MAXSportu i Eurosportu. Odgovor „neki drugi kanal“ dalo je 18 ispitanika. Ipak, većina – točnije 61,9 % – misli da je zbog ekspanzije sportskih prijenosa došlo do pada njihove kvalitete. Na jedan od razloga urušavanja kvalitete ukazuje podatak da je točno trećina ispitanika uočila da se na specijaliziranim kanalima sportski događaji prenose bez komentatora, a samo 13,3 % misli da je to dobro jer ne moraju sve utakmice imati komentatora. Čak 51,8 % ispitanika smatra da je to loše jer sve utakmice moraju biti komentirane, bez obzira na kvalitetu.

7. Analiza i rasprava

Analizirajući odgovore dobivene od ispitanika u anketi, može se zaključiti da je uloga komentatora često veća nego uloga sporta koji se prenosi. Zanimljiva utakmica ili borba mogu biti uništeni ako sportski komentator nema pojma o čemu govori. Isto tako, zanimljivi komentator koji barata raznim podacima nekima je važniji od sportskog prijenosa.

Putem anketnih odgovora koje su većinom dale vrlo obrazovane osobe, raznolikog podrijetla i navika, vidljivo je da komentator ima veliki utjecaj na praćenje sportskog događaja. To potvrđuje prikupljeni uzorak odgovora koji otkrivaju da publika najviše cijeni zanimljive priče ili podatke te ukupnu pripremljenost komentatora kao jedan od najistaknutijih oblika strategije privlačenja pažnje. To znači da publika ima želju za korisnim i zanimljivim informacijama, a otprilike polovicu njih zasmetat će ako je podatak pogrešan. Osim toga, većina ispitanika smatra da je mijenjanje glasa tijekom prijenosa važno ili dosta važno, što znači da je publici ritam komentiranja vrlo bitan element sportskog izvještavanja.

Može se zaključiti i da publika ima averziju prema istom načinu komentiranja, bez obzira na to o kojem se sportu radi, iako se nije dobio izričito konkluzivni odgovor na precizne razlike strategija privlačenja pažnje u odnosu na razne sportove. Također, najveću ulogu za ovu skupinu ispitanika ima sportski komentator nogometnih utakmica. Riječ je o najpopularnijem sportu na globalnoj razini, koji se igra gotovo svugdje, pa nije čudno da mnogo ljudi smatra kako upravo u nogometnim natjecanjima sportski komentator ima najveću ulogu. Zaključuje se da publika ima drukčije standarde tijekom prijenosa drugih sportova te da se sportski komentatori moraju primjereno pripremiti za izvještavanje. Ipak, iako je nogomet najčešći odgovor, za veliki je broj ispitanika komentator najvažniji u košarci, atletici, rukometu i vaterpolu, sportovima u kojima je Hrvatska prilično ili relativno uspješna. Dakle, komentatori imaju najveću ulogu u natjecanjima u kojima su hrvatski sportaši često u prvom planu.

Veći dio ispitanika preferira nešto starije sportske komentatore koji su medijima i sportom vladali prije dvadesetak godina, u odnosu na mlađe novinare modernijeg pristupa, čiji su glasovi prisutni danas. To potvrđuju i brojni odgovori koji spominju dvojicu starijih komentatora: Božu Sušeca i Dragu Ćosića. Ti rezultati mogu se pripisati činjenici da je gotovo dvije trećine osoba koje su ispunile anketu starije od 27 godina, a među njima je znatan broj osoba starijih od 40 godina. Zato i ne iznenađuje da većina ispitanika više pamti starije komentatore. Osim toga,

vrijedi napomenuti da se stariji komentatori vežu uz neke od najvećih uspjeha hrvatskoga sporta, dok mlađi još čekaju na takve povijesne trenutke.

Upravo se komentari Drage Ćosića tijekom Svjetskog prvenstva u Rusiji 2018. godine pamte gotovo jednako, ako ne i više, od uspjeha reprezentacije koja je za Hrvatsku osvojila prvo srebro u najvećem svjetskom nogometnom natjecanju. Drago Ćosić, odnosno njegov glas, bio je prisutan tijekom cijelog prvenstva na kojem je Hrvatska napravila svoj najveći sportski iskorak, a njegove burne i glasne reakcije na spektakularne sportske predstave preslušavale su se mjesecima nakon turnira. Upravo zato ne iznenađuje da je Ćosić najčešći odgovor na pitanje o komentatoru koji je na ispitanike ostavio najveći dojam i čije je sportsko izvještavanje ostalo u pamćenju.

Većina ispitanika ima pristup specijaliziranim sportskim kanalima. Odgovori koji se tiču Arene sporta i Sport kluba očekivani su jer se upravo na tim kanalima najčešće prenose utakmice Hrvatske nogometne lige i Lige prvaka. Veliki broj ispitanika gleda i kanale koji nisu bili ponuđeni kao odgovori, što pokazuje da pristup takvim kanalima više nije ekskluzivan kao nekad. Takvi kanali privlače veliki broj aktivnih pratitelja. Ipak, zbog nagle ekspanzije sportskih prijenosa na specijaliziranim sportskim kanalima, došlo je do pada njihove kvalitete jer neki prijenosi nemaju komentatore, što je zasmetalo mnogim ispitanicima.

Svi navedeni anketni odgovori pokazuju kako je iznimno važno da sportski komentator dobro vlada oblicima privlačenja pažnje, čime može pridonijeti većem interesu praćenja sportskih događaja. Strategije koje komentatori koriste mogu uključivati ritam, ton, zanimljive podatke ili potpunu prepuštenost događaju, bez pretjeranih analiza. Dobro ukomponirana kombinacija navedenih čimbenika ili fokus na barem jednu od tih strategija zapravo je definicija strategija privlačenja pažnje. Sportski komentatori i njihovi učinkoviti obrasci privlačenja pažnje za neke su ključni kod svakog prijenosa, a manjini nije toliko bitno. Odgovori potvrđuju da je cilj tih strategija ostaviti što bolji opći dojam tijekom sportskih prijenosa. Točnije, komentator koji dobro vlada obrascima privlačenja pažnje, svjesno ili nesvjesno, publici daje bolji uvid u događanja i povećava angažiranost.

Ipak, prema odgovorima i preferencijama publike mora se postupati oprezno jer je sport društveni fenomen, podložan društvenoj dinamici i mijenama.

8. Zaključak

Kao zaključak rada valja istaknuti da publika ima želje za dobrim komentiranjem. Sportski je komentator gotovo neizostavan u današnjem sportu jer kroz specifične oblike privlačenja pažnje može znatno pridonijeti interesu praćenja sportskog događaja na televizijskim ekranima. Ipak, nijedna strategija nije stopostotno točna i jednoobrazna jer će publika uvijek imati različite potrebe.

Obrasci privlačenja pažnje ključni su za rad sportskog komentatora. Njihov utjecaj i dalje je nezaobilazan i danas, u doba kad su gotovo svi podaci kojima se komentator koristi dostupni i široj publici. Vidljivo je da nije dovoljno samo imati prave informacije ili zanimljive podatke, već je ih potrebno pravilno primijeniti i ispričati publici na smislen i primjeren način. Dakle, hipoteza ovog rada je potvrđena – komentatori kroz specifične oblike privlačenja pažnje mogu znatno pridonijeti interesu praćenja sportskog događaja na televizijskim ekranima.

Putem odgovora na istraživačka pitanja saznaje se da su zanimljive priče ili podaci, kao i opća pripremljenost komentatora, najefektivniji načini privlačenja pažnje publike. Ona i dalje preferira komentatore koji su bili aktivni prije dvadesetak godina, što je još jedan dokaz kakvu moć isticanja sportski komentatori imaju i koliko se dugo zadržavaju u sjećanju mnogih. Pojava specijaliziranih sportskih kanala pridonijela je smanjenju kvalitete takvih vrsta prijenosa, a publika smatra da je u komentiranju različitih sportova potrebna varijacija.

Ovaj rad napisan je kao određena vrsta vodiča onima koji se bave ili se žele baviti sportskim komentiranjem, a prikazan je i uvid u određene teme vezane uz bavljenje sportskim novinarstvom, kao što je povezanost sporta i nacionalizma. Također, predstavljeni su i poznati primjeri komentiranja koji su ostali zapamćeni zbog specifičnosti situacije ili načina komunikacije s publikom. Na temelju ovoga rada mogu se provesti daljnja istraživanja o vještini sportskog komentiranja te o različitim oblicima privlačenja pažnje. Upravo zato ovaj radi nudi novi oblik shvaćanja težine, ali i ljepote ovoga „zanata“ koji je duboko povezan sa sjajnim sportskim trenucima, ali i s navijačima i zaljubljenicima u sport.

9. Literatura

- Allison, Lincoln (2000) Sport and nationalism. U: Coakley, Jay i Dunning, Eric (ur.) *Handbook of sports studies* (str. 344-355). London: Sage. → (Allison, 2000)
- Bartoš, Allen (2012) Značaj i utjecaj elektronskih medija na popularizaciju sporta, *Media, culture and public relations* 3(2): 158-166. <https://hrcak.srce.hr/87769>. Pristupljeno 27. kolovoza 2022. → (Bartoš, 2012)
- Bbc.com (2019) *Beitar Jerusalem: How do you change „the most racist“ club in Israel?* <https://www.bbc.com/sport/football/50842424>. Pristupljeno 16. lipnja 2022. → (Bbc.com, 2019)
- Boniface, Pascal (2002) *La Terre est ronde comme un ballon: géopolitique du football*. Paris: Éditions du Seuil. Pristupljeno 30. lipnja 2022. → (Boniface, 2002)
- Britannica.com (2022) *Berlin 1936 Olympic Games*. <https://www.britannica.com/event/Berlin-1936-Olympic-Games>. Pristupljeno 16. lipnja 2022. → (Britannica.com, 2022)
- Bryman, Alan (2012) *Social Research Methods, 4th Edition*. London, Oxford University Press. → (Bryman, 2012)
- Butler, Christopher S. i dr. (2005) Formulaic Language. A Cross-linguistic Perspective. U: Butler, Christopher S. i dr. (ur.) *The Dynamics of Language Use: Functional and Contrastive Perspectives* (str. 221–242). Amsterdam: John Benjamins. → (Butler i dr., 2005)
- Caillois, Roger (1965) *Igre i ljudi. Maska i zanos*. Beograd: Nolit. → (Caillois, 1965)
- Crystal, David i Davy, Derek (1969) *Investigating English Style*. Bloomington: Indiana University Press. <https://www.jstor.org/stable/412181>. Pristupljeno 30. lipnja 2022. → (Crystal i Davy, 1969)
- Ding, H. R. (2020) *Exploration on Sports News Communication Strategies of Traditional TV Media in the Context of New Media*. DOI: 10.18686/mcs.v2i1.1284. Pristupljeno 20. lipnja 2022. → (Ding, 2020)

- Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (2022) *Kvantitativna analiza sadržaja*.
https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Predavanje_3%5B1%5D.pptx.
Pristupljeno 17. kolovoza 2022. → (Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2022)
- Ferguson, Charles A. (1983) Sports announcer talk: Syntactic aspects of register variation. U: Huebner, Thom (ur.) *Sociolinguistic perspectives: papers on language in society, 1959 – 1994* (str. 153-172). New York: Oxford University Press. → (Ferguson, 1983)
- Kraljić, Matea i Lončarić, Dina (2015) Analiza sadržaja web stranica hrvatskih hotela. *Zbornik radova Sveučilišta u Šibeniku* 3-4: 81-94. <https://hrcak.srce.hr/149936>. Pristupljeno 17. lipnja 2022. → (Kraljić i Lončarić, 2015)
- Lalić, Dražen (2018) *Nogomet i politika. Povijest i suvremenost međuodnosa u Hrvatskoj*. Zagreb: Fraktura. → (Lalić, 2018)
- Milas, Goran (2009) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap: Jastrebarsko. → (Milas, 2009)
- Nikpalj, Nataša (1976) Olimpijske igre u staroj Grčkoj. *Latina et Graeca* 1(7): 93-98. <https://hrcak.srce.hr/143607>. Pristupljeno 20. kolovoza 2022. → (Nikpalj, 1976)
- Schiavello, Michael (2021) *The Commentators: 100 Years of Sports Commentary*. Melbourne, Wilkinson Publishing Pty Ltd. → (Schiavello, 2021)
- Zumoff, Marc i Negin, Max (2014) *Total Sportscasting: Performance, Production, and Career Development* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315848402>. Pristupljeno 15. lipnja 2022. → (Zumoff i Negin, 2014)

10. Sažetak / Summary

Ovaj rad prezentira važnost specifičnih oblika strategija pažnje koje sportski komentatori koriste tijekom prijenosa kako bi povećali interes praćenja. Rad prikazuje razvoj igre i glavne kategorije zbog kojih je igra važna te objašnjava proces pomoću kojeg se iz igre stvara sport, kao i važna obilježja koja čine modernost sporta. Nogomet, kao najpopularniji sport, postao je kroz godine oruđem za političku borbu i nacionalno ujedinjenje, a komentatori su uz njega privlačili pažnju gledatelja. Opisane su glavne zadaće sportskih komentatora i neke od strategija privlačenja pažnje, kroz poznate primjere iz povijesti. Glavni cilj ovog rada je dokazati da komentatori mogu znatno povećati interes praćenja sportskog događaja na televiziji. Također, jedna od namjera je i doznati koja se strategija privlačenja pažnje najčešće koristi. Rad propituje i analizira kako se privlačenje pažnje razlikuje u odnosu na razne sportove te koliki je utjecaj sportskog komentatora tijekom prijenosa. Korištenjem anketne metode dobiveni su odgovori koji su potvrdili da je utjecaj komentatora na sportski događaj strahovito važan.

Ključne riječi: sport, igra, sportski komentator, pažnja

Summary

This paper presents the importance of specific forms of attention grabbing strategy that sports commentators use during broadcasts to increase the interest for watching. The paper shows the development of the game and the main categories that make it special, and explains the process by which a sport is created from a game, as well as the important features that make up a modern sport. Football, as the most popular sport, became a tool for political struggle and national unification throughout the years, and commentators attracted the attention of viewers along with it. The main tasks of sports commentators and some of the strategies for attracting attention are described through well-known examples from history. The main goal of this paper is to prove that commentators can significantly increase the interest in watching sports events on television. Also, one of the intentions is to find out what is the most used strategy of attracting attention, the differences in attracting attention by sports, and how much influence the commentator himself has during the broadcast. Using the survey method, the answers obtained confirmed that the influence of the commentator himself on the sports event is extremely important.

Keywords: sport, game, sports commentator, attention

11. Anketna pitanja

KAT 1 – Koju strategiju komentatori najčešće koriste?

Što najviše primijetite prilikom komentiranja sportskih događaja? (ton, ritam, glas, pripremljenost, zanimljive priče ili podaci, nešto drugo)

Zanimaju li vas podaci koje komentator govori tijekom prijenosa? (da, ne, svejedno)

Zamjerate li kada komentator krivo zapamti neke podatke ili pogrešno izgovori nečije ime? (da, ne, svejedno)

Što vam je najbitnije kod sportskih komentatora? (ton, ritam, glas, pripremljenost, zanimljive priče ili podaci; od 1 do 5)

Priželjkujete li tišeg ili glasnijeg komentatora tijekom sportskog prijenosa? (glasnijeg, tišeg, svejedno)

Cijenite li kada komentator ima neki podatak o svakom igraču? (da, ne, svejedno)

Koliko vam je važno da komentator mijenja ton glasa tijekom prijenosa? (nimalo važno, malo važno, važno, dosta važno, strahovito važno)

Smatrate li da su provjereni podaci neophodni za pravilno komentiranje? (da, ne, svejedno)

KAT 2 – Kako se privlačenje pažnje razlikuje u odnosu na razne sportove?

U kojem je sportu sportski komentator najvažniji, odnosno, u kojem sportu ima najveću ulogu za doživljaj sporta? (nogomet, košarka, atletika, rukomet, vaterpolo, odbojka, nešto drugo?)

Smatrate li da komentator treba komentirati na isti način razne sportove, bez obzira na to o kojem je sportu riječ? (da, ne, svejedno)

Smatrate li da određeni sportovi zahtijevaju više od jednog komentatora? (da, ne, svejedno)

KAT 3 – Koliki je utjecaj samog reportera, a koliki utjecaj sporta na obrazac privlačenja pažnje?

Kojeg ste sportskog komentatora najviše zapamtili i zašto? (opisno)

Preferirate li komentatora koji tijekom prijenosa govori više ili manje? (više, manje, svejedno)

Je li vam bitnije slušati pripremljenog komentatora tijekom nezanimljive utakmice ili slabije pripremljenog komentatora tijekom napete utakmice? (pripremljeni, slabije, svejedno)

KAT 4 – Nekadašnji ili sadašnji komentatori?

Smatrate li da su sportski komentatori bili prepoznatljiviji prije dvadesetak godina? (da, ne, ne mogu procijeniti, nema razlike)

Ako je na prijašnje pitanje odgovor bio DA, zašto? (bili su točniji, boljeg glasa, više informirani, nešto drugo?)

Mislite li da su današnji sportski komentatori bolji nego prije 20-30 godina? (da, ne, ne mogu procijeniti, nema razlike)

Ako je na prethodno pitanje odgovor bio DA, zašto? (točniji su, imaju bolji glas i ton, bolje su informirani)

Jeste li čuli za Mladena Delića, Borisa Mutića, Božu Sušeca, Milku Babović? (da, za sve sam čuo/la; možda sam čuo/la za neke od njih, nikada nisam čuo/la za njih)

Jeste li čuli za (sada navedite neke sadašnje komentatore)? (da, za sve sam čuo/la; možda sam čuo/la za neke od njih, nikada nisam čuo/la za njih)

KAT 5 – Specijalizirani sportski kanali

Imate li pristup nekom specijaliziranom sportskom kanalu? (da, ne, nisam siguran)

Pratite li redovito prijenose na specijaliziranim sportskim kanalima (da, ne, ponekad)

Ako da, kojima? (Arena sport, Sport klub, Maxsport, Eurosport...)

Jeste li ikad na specijaliziranom programu uočili neki prijenos bez sportskog komentatora? (da, ne, ne sjećam se)

Ako jeste, smatrate li takvo nešto dobrim ili lošim? (dobro – ne moraju sve utakmice imati komentatora, loše – sve utakmice moraju biti komentirane bez obzira na kvalitetu, ne mogu procijeniti)

Mislite li da je zbog ekspanzije sportskih prijenosa došlo do pada njihove kvalitete (da, ne, nema promjena)